



Република Србија
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Управа за спречавање
прања новца
Број: ОН-000167-0002/2023
Београд, 28. децембар 2022. године

ПРЕПОРУКЕ

ЗА ПРИЈАВЉИВАЊЕ СУМЊИВИХ АКТИВНОСТИ

ПРВИ ДЕО – УВОД

1. ПРАВНИ ОСНОВ И СВРХА ДОНОШЕЊА

Правни основ за доношење *Препорука за пријављивање сумњивих активности, односно трансакција* (у даљем тексту: Препоруке) су чл. 84. и 114. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/17, 91/19 и 153/20 – у даљем тексту: Закон о СПН/ФТ), којима се прописује да Управа за спречавање прања новца (у даљем тексту: УСПН) припрема и даје препоруке у циљу јединствене примене Закона и могућност надзорних органа да самостално, или у сарадњи са другим органима доносе препоруке, односно смернице за примену Закона.

Сврха доношења Препорука јесте да *помогне* обвезницима у примени мера за сузбијање прања новца и финансирања тероризма, а нарочито за правовремено откривање, спречавање, односно пријављивање сумњивих активности. Иако ове Препоруке не представљају додатни законски, односно подзаконски акт, нити су замена законским, тј. подзаконским актима, оне истичу *очекивања* надлежних институција и УСПН у погледу усклађивања обвезника са овим препорукама. Штавише, ове Препоруке ослањају се на стандарде и смернице које је издала Радна група за финансијску акцију (ФАТФ), најбољу праксу и индикаторе за пријаву сумњивих трансакција, као и искуство на пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма. Оне не постављају ограничења у погледу мера које обвезници морају предузети да би испунили своје законске обавезе.

Основни циљ ових Препорука јесте унапређење знања и свести код обвезника о значају благовременог препознавања потенцијално сумњивих клијената и сумњивих активности како би на ефикасан начин могли да предузму потребне мере и радње на спречавању да до извршења сумњивих активности уопште дође, а уколико до тога ипак дође, да о томе у што краћем року обавесте УСПН и доставе све расположиве податке о лицу и активностима.

Имајући у виду да се Препоруке односе на обвезнике по Закону о СПН/ФТ који представљају превентивни део система за спречавање и борбу против прања новца и

финансирања тероризма, акценат треба ставити, на предузимање таквих мера и радњи од стране обвезника које ће онемогућити извршење активности/трансакција усмерених на прање новца и финансирање тероризма. Овде се, пре свега, мисли на израду адекватне анализе ризика и предузимање свих потребних мера које би биле усмерене на прибављање што потпунијих информација о странци и пореклу имовине којом располаже. Досадашња пракса је показала да постоје случајеви када обвезници могу, на основу претходног искуства које имају/или су имали са конкретном странком или лицима која се доводе у везу са њом, или на основу података које добију од УСПН, да са високим степеном извесности претпоставе да ће бити злоупотребљени од стране конкретног лица или групе лица за предузимање активности чији је циљ прање новца или извршење других противправних радњи. У оваквим ситуацијама потребно је деловати превентивно и поступити у складу са одредбама Закона о СПН/ФТ које се односе на неустпостављање пословног односа, односно на обавезу раскида пословног односа и одбијање извршења трансакције. Обвезник који би пружио услугу оваквој странци, за коју зна, или би на основу свих доступних података, морао знати да располаже имовином стеченом на противправан начин, поступио би супротно законској обавези, без обзира на то да ли је странку и њене активности пријавио као сумњиве или не.

Дакле, пожељан след ствари јесте да до сумњивих активности/трансакција не дође, да се оне предупреду од стране обвезника увек када је то могуће предузимањем радњи и мера познавања и праћења странке на адекватан начин, а тек уколико се у томе не успе из различитих објективних и субјективних разлога, следи пријава сумњивих активности УСПН. Наравно, овим се не доводи у питање примена одредбе Закона о СПН/ФТ која говори о обавези обвезника да обустави предузимање одговарајућих радњи и мера познавања и праћења странке уколико би њихово спровођење изазвало сумњу код странке да обвезник спроводи радње и мере ради достављања података УСПН.

Поред наведеног, постоје случајеви када обвезник, иако је предузео све потребне радње и мере, не може да зна, нити да претпостави будуће поступање странке. Извршене активности/трансакције биће основни извор података који код обвезника може да изазове сумњу да је реч о противправном поступању. Важно је да обвезник овакве појаве уочи што је раније могуће и да достави све расположиве податке УСПН. Уколико се овакве активности/трансакције наставе и код обвезника створи уверење да услуге пружа лицу које располаже нелегално стеченом имовином, потребно је раскинути пословни однос, тј. престати са даљим пружањем услуга и доставити УСПН податке о лицу и активностима.

Треба имати у виду и то да се у пракси често дешава да обвезник пријави одређено лице/активност као сумњиве, а да се са протеком времена, након извршене свеобухватне анализе од стране УСПН и других надлежних државних органа, установи да пријављене активности нису у супротности са прописима. Важно је нагласити да то што је неко лице пријављено као сумњиво не значи да по аутоматизму треба раскинути пословни однос са њим. Према таквом лицу треба применити појачане радње и мере и у одговарајућем временском периоду додатно анализирати активности и трансакције које лице врши пре него што се донесе коначна одлука о наставку или прекиду пословног односа са лицем.

Анализа сумњивих активности у претходном периоду указала је да је и даље највећи број пријављених сумњивих активности достављен од стране финансијског сектора, на првом месту од пословних банака и платних институција (видети табелу 1).

Табела 1 – Преглед извештаја о сумњивим трансакцијама за период 2018–2021¹

Обвезници	2018	2019	2020	2021
Банке	690	819	1.026	866
Брокерско-дилерска друштва	8	1	4	8
Посредници у промету непокретности	3	2	3	1
Рачуновође	7	6	6	20
Ревизори	4	5	7	9
Платне институције	1.297	891	962	805
Лица која се баве поштанским саобраћајем	14	17	9	15
Осигуравајућа друштва	20	58	39	27
Јавни бележници	230	353	172	238
Адвокати	4	5	5	6
Овлашћени мењачи	10	67	28	32
Приређивачи посебних игара на срећу у играчницама и приређивачи игара на срећу преко средстава електронске комуникације	/	15	/	9
Лизинг компаније	1	5	2	2
Пензиони фондови	/	/	1	2

Међутим, треба напоменути следеће. Прво, иако је евидентирана заступљеност различитих сектора у пријављеним сумњивим активностима и да се ситуација променила у односу на почетке њиховог рада, не може се рећи да је то довољно, а нарочито имајући у виду њихов квалитет (сазнања и информације које садрже). Друго, ипак велики број обвезника и даље нема свест о значају пријаве сумњивих активности и својој улози у систему, а нарочито имајући у виду процењене секторске ризике, и могућност откривања сумњивих трансакција. Систем је значајно унапредовао, али ипак и даље постоје заблуде и недоумице када је реч о улози коју сви обвезници имају у систему, било да долазе из финансијског или нефинансијског сектора.

Од свих обвезника се у складу са прописима очекује исто, а то је да се кроз адекватно успостављен интерни систем препознају активности/трансакције које указују на сумњу у прање новца и финансирање тероризма, да онемогуће њихово вршење у будућности и да такве информације благовремено доставе УСПН.

О изузецима у вези са сумњивим активностима/трансакцијама се може говорити једино у смислу разлика које постоје у доступности података којима обвезник приступа у току анализе. На пример банке и рачуновође могу имати много више података и сазнања о странци, него на пример мењачница или посредник у промету и закупу непокретности. То не значи да обвезници који имају мањи сет расположивих података немају обавезе пријаве сумњивих трансакција, већ само да ће образложење уз пријаву сумњиве трансакције евентуално садржати мање података, јер имају мање доступних извора. Увек

¹Годишњи извештај о раду УСПН.

треба имати на уму да свака информација достављена на време представља битну карику у откривању нелегалних активности и ту изузетака нема.

Основни разлози за сачињавање ових *Препорука*, и, уопште узев, доношење свих закона и подзаконских аката у вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма, није да се захтева од обвезника или њихових запослених који су били укључени у анализу и/или пријављивање сумњивих трансакција да „изграде“ сами, на пример, случај који се тиче прања новца или финансирања тероризма или ширења оружја за масовно уништење или да пријаве сумњиву трансакцију за коју би са сигурношћу могли да тврде да представља доказ о прању новца, финансирању тероризма или ширењу оружја за масовно уништење. На крају, ово је задатак УСПН и других надлежних органа. Циљ је да обвезници разумеју своју улогу у систему за спречавање прања новца и да, пре свега, спрече да до извршења сумњивих активности дође, а уколико до тога ипак дође, да пријаве сумњиву активности/трансакцију или лице, која ће бити образложена у довољној мери и која ће садржати довољно података на основу којих ће УСПН моћи да усмери своје ресурсе на проверу пријављених сумњи и њихово потврђивање. Само квалитетне информације и анализирани и образложени чињенице садржане у пријави сумњиве трансакције могу довести до квалитетне обраде предмета од стране УСПН, који ће у перспективи правосудним органима дати довољно елемената за покретање истражних и судских радњи. Све ово на крају треба да доведе до правноснажних осуђујућих пресуда и трајног одузимања нелегално стечене имовине.

2. ЦИЉ ПРЕПОРУКА

Препоруке за пријављивање сумњивих активности/трансакција имају за циљ да обвезницима олакшају идентификовање, обраду, евентуално спречавање извршења и пријаву оних активности, трансакција и лица за које постоји сумња да су повезани са прањем новца или финансирањем тероризма. Такође, препоруке треба да помогну обвезницима да разумеју своју улогу у систему за спречавање прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење, у коме, као превентивни део, пријавом сумњиве активности, трансакције или лица, чине тек први али врло важан корак. Мере које предузимају обвезници треба да омогуће, са једне стране спречавање прања новца а, са друге стране, уколико је до тога већ дошло, да квалитетном и садржајном информацијом значајно допринесу откривању не само прања новца већ и кривичног дела или криминалне делатности из које потиче имовина обухваћена прањем новца.

Обвезници нису у улози органа који открива кривично дело нити обезбеђује доказе. Својим информацијама обвезници омогућавају другим институцијама система за спречавање прања новца да након предузимања активности из своје надлежности, које су пре свега усмерене на проверавање и додатно аргументовање примљених информација од обвезника, демантују или потврде полазне сумње. У случају потврде, следи информисање органа из репресивног дела система за спречавање и борбу против прања новца ради разматрања могућности и прикупљања доказа за покретање кривичног поступка.

Оваква улога обвезника са једне стране омогућава да значајан број информација буде достављен УСПН због сумње да се у вези са трансакцијом или странком ради о прању новца а са друге стране намеће обавезу пријављивања таквих трансакција у свим ситуацијама када су за то испуњени услови. Оцена да ли су се стекли услови за достављање информације УСПН заснива се, између осталог, и на бројности остварених индикатора и њиховом интензитету. Практично, у свим ситуацијама када се у вези са странком или трансакцијом стиче више индикатора сумњивих активности или је интензитет-јачина појединачног индикатора наглашена, подразумева се да ће постојати обавеза достављања информације УСПН. Треба имати у виду да у одређеним случајевима обвезник неће моћи да препозна неки од прописаних индикатора, што не значи да активност или трансакцију не треба пријавити као сумњиву уколико постоје друге околности које код обвезника изазову сумњу да је реч о прању новца или финансирању тероризма.

Дакле, да би дошло до пријаве сумњивих активности није неопходно да обвезник апсолутно буде уверен да се у конкретном случају ради о прању новца или финансирању тероризма, довољно је да се код обвезника створи и елементарна сумња о могућем недозвољеном понашању странке, али која ипак мора бити поткрепљена одређеним чињеницама које указују на неуобичајено и потенцијално противправно понашање странке.

Неиспуњавање ове обавезе може имати за последицу покретање одговарајућих поступака због учињеног прекршаја или привредног преступа против одговорног физичког или правног лица-обвезника. У драстичним случајевима неиспуњавања обавезе достављања информације УСПН, може се отворити и питање кривичне одговорности и саучесништва у чињењу кривичног дела прање новца. Надзорни органи који приликом контроле уоче такве пропусте у поступању код обвезника, поред предузимања мера на које су по закону овлашћени, о утврђеном стању треба да информишу и надлежно јавно тужилаштво. Такве информације надзорних органа треба да буду разматране у циљу утврђивања постојања сумњи да ли се у радњама или непоступању одговорних лица обвезника стичу елементи кривичног дела прање новца, финансирања тероризма или другог кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности. О својим закључцима јавни тужиоци треба да доставе повратне информације надзорним органима. Слично описаном начину поступања, а свакако у истом циљу, када се у покренутим кривичним поступцима због кривичног дела прање новца утврди да обвезници нису обавестили УСПН о сумњивим трансакцијама које су биле део шеме прања новца, јавни тужиоци треба да о томе доставе информацију надзорном органу како би се у поступку непосредне контроле утврдило из којих разлога није било извештаја о сумњи у вези са трансакцијом или странком. Сврха таквог информисања је да се у току иницираног надзора утврди да ли има основа за покретање поступка због прекршајне одговорности или одговорности за привредни преступ.

Како би обвезници на најбољи начин испуњавали своје обавезе по Закону о СПН/ФТ, треба апострофирати одредбе које се односе на дужност именовања овлашћеног лица и његовог заменика, као и члана највишег руководства одговорног за примену овог закона. Рацио ове одредбе је заправо у настојању да се кроз специјализацију запослених унапреде капацитети обвезника за спречавање прања новца. То, поред именовања,

подразумева перманентну едукацију и стручно оспособљавање превасходно овлашћеног лица, распоређивање на позицију која му омогућава приступ свим подацима и информацијама обвезника од значаја за обављање његових послова, одговарајуће материјалне и техничке услове за рад и друге услове. Захваљујући томе, очекује се да управо овлашћена лица обвезника, као најкомпетентнији запослени, дају коначан суд о потреби пријављивања сумње у прање новца у вези са странком или трансакцијом. Са друге стране обвезник мора да чува као поверљиве податке о својим овлашћеним лицима све у циљу заштите њиховог интегритета и безбедности.

Пријава сумњиве трансакције која је квалитетно анализирана и образложена представља добар основ за даљу и дубљу анализу сумњивог понашања и формирање квалитетног случаја прања новца или финансирања тероризма од стране УСПН. Овако обрађени предмети дају већу шансу полицији и тужилаштву да спроведу ефикасну истрагу прикупе ваљане доказе и искористе их за подизање оптужнице и доношење правноснажне осуђујуће пресуде.

3. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Председник Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма, министар финансија је дана 29. 3. 2022. године формирао Стручни тим за доношење односно унапређење постојећих Препорука за обавештавање УСПН о сумњивим активностима. Чланови Стручног тима су представници Републичког јавног тужилаштва, Тужилаштва за организовани криминал, Управе за спречавање прања новца, Народне банке Србије, Министарства унутрашње и спољне трговине, Министарства информисања и телекомуникација, Управе за игре на срећу, Комисије за хартије од вредности, Јавнобележничке коморе Србије и Министарства унутрашњих послова. Такође, у рад Стручног тима укључен је и приватни сектор преко удружења обвезника.

Уз подршку Пројекта Савета Европе – Спречавање прања новца и финансирања тероризма у Србији, ангажован је и експерт како би се размотрила и одређена међународна искуства и препознали евентуални будући нови трендови код финансијских и нефинансијских институција у Републици Србији, а све у циљу свеобухватне анализе и сачињавања корисне алатке за обвезнике.

4. ПРИМЕЊИВОСТ

Препоруке се примењују на све обвезнике у складу са чланом 4. Закона о СПН/ФТ:

- (1) банке;
- (2) овлашћене мењаче и привредне субјекте који обављају мењачке послове на основу посебног закона којим се уређује њихова пословна делатност;
- (3) друштва за управљање инвестиционим фондовима;
- (4) друштва за управљање добровољним пензионим фондовима;
- (5) даваоци финансијског лизинга;
- (6) друштва за осигурање која имају дозволу за обављање послова животног осигурања и друштва за посредовање у осигурању када обављају послове посредовања у животном осигурању; друштва за заступање у осигурању и

заступници у осигурању са лиценцом за обављање послова осигурања живота, осим друштава за заступање у осигурању и заступника у осигурању за чији рад је друштво за осигурање одговорно у складу са законом;

- (7) брокерско-дилерска друштва;
 - (8) приређивачи посебних игара на срећу у играчницама и приређивачи посебних игара на срећу преко средстава електронске комуникације;
 - (9) ревизорске куће и независни ревизори;
 - (10) институције електронског новца;
 - (11) платне институције;
 - (12) посреднике у промету или закупу непокретности;
 - (13) факторинг друштва;
 - (14) предузетнике и правна лица која пружају рачуноводствене услуге;
 - (15) пореске саветнике;
 - (16) јавног поштанског оператера са седиштем у Републици Србији, основаног у складу са законом којим се уређују поштанске услуге, који пружа платне услуге у складу са законом којим се уређује пружање платних услуга;
 - (17) лица која се баве поштанским саобраћајем;
 - (18) пружаоце услуга повезаних с дигиталном имовином;
 - (19) адвокате кад:
- 1) пружају помоћ у планирању или извршењу трансакција за странку у вези са:
 - (1) куповином или продајом некретнина или привредног субјекта;
 - (2) управљањем имовином клијената;
 - (3) отварањем или располагањем рачуном код банке (банкарским рачуном, штедним улогом или рачуном за пословање са хартијама од вредности);
 - (4) прикупљањем доприноса неопходних за оснивање, рад или управљање привредним друштвом;
 - (5) стварањем, пословањем или управљањем привредним друштвом или лицем страног права;
 - 2) у име и за рачун странке врше финансијску трансакцију или трансакцију у вези са непокретношћу.
 - (20) јавне бележнике када сачињавају или оверавају (солемнизују) исправе у вези са пословима наведеним у претходној тачки (адвокати).

5. ПРАВНИ ОСНОВ

Чланом 114. и 84. Закона о СПН/ФТ, прописано је да органи из члана 104. Закона о СПН/ФТ² дају препоруке и утврђују смернице за спровођење одредби Закона о СПН/ФТ, самостално или у сарадњи са другим органима и да УСПН даје препоруке за јединствено спровођење Закона о СПН/ФТ и прописа донетих на основу Закона о СПН/ФТ од стране обвезника.

² Наиме, 1) УСПН; 2) Народна банка Србије; 3) Комисија за хартије од вредности; 4) орган надлежан за вршење надзора у области пореског саветовања; 4а) орган надлежан за надзор у области игара на срећу; 5) министарство надлежно за послове надзора у области трговине; 6) Адвокатска комора Србије; 7) министарство надлежно за поштанске послове; 8) Комора јавних бележника.

ДРУГИ ДЕО – ПРИСТУП ЗАСНОВАН НА ПРОЦЕНИ РИЗИКА

6. ПРОЦЕНА РИЗИКА И ПРИСТУП ЗАСНОВАН НА ПРОЦЕНИ РИЗИКА

6.1. НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА (НПР)

Ризици државе од прања новца, финансирања тероризма, финансирања ширења оружја за масовно уништење и прања новца и финансирања теоризма у сектору дигиталне имовине преиспитани су и Влада РС је документ усвојила 30. 9. 2021. године. Резултати процене су објављене и очекује се од обвезника да своје пословање и сагледавање ризика ускладе са стратешким документом.³

6.1.1. Прање новца

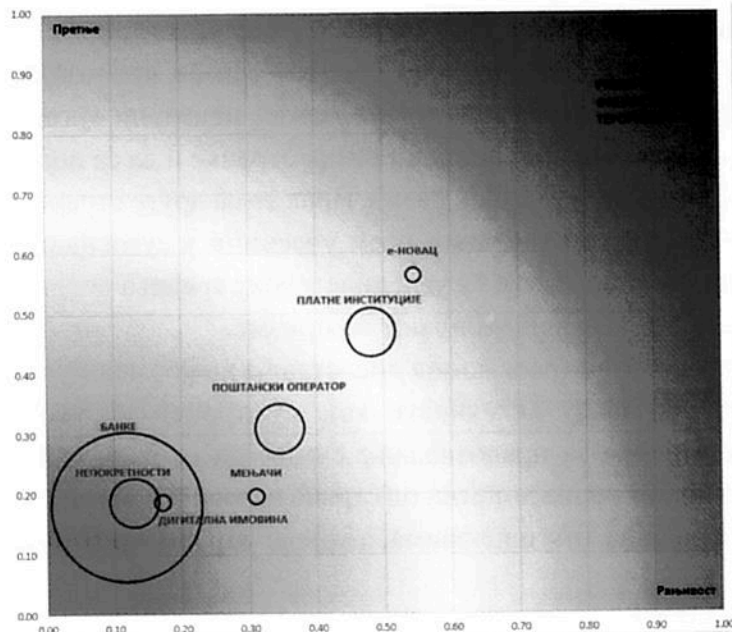
Сектори који су најизложенији претњи од прања новца јесу сектор некретнина, сектор приређивача онлајн игара на срећу и банкарски сектор, а следе их сектор казина, рачуновођа и мењача.

Висок	Некретнине Онлајн приређивачи игара на срећу Банке
Висок/Средње висок Средње висок	Рачуновође Мењачи Казина
Средњи	Посредници у промету непокретности Адвокати Пружаоци услуга повезаних са дигиталном имовином Промет аутомобила Поштански оператори Факторинг друштва
Средњи/Средње низак Средње низак	Осигуравајућа друштва Тржиште капитала Платне институције и институције електронског новца Ревизори
Низак	Јавни бележници Даваоци финансијског лизинга Добровољни пензијски фондови

6.1.2. Финансирање тероризма

³ Резултати националне процене ризика се могу преузети на интернет адреси Управе за спречавање прања новца <http://www.apml.gov.rs/nacionalna-procena-rizika-1000000259>.

Производи и услуге издавалаца електронског новца, платних институција, јавног поштанског оператора, овлашћених мењача, пружалаца услуга повезаних са дигиталном имовином, посредника за промет и издавање непокретности и банака оцењени су као производи који доносе виши ризик од злоупотребе у сврху финансирања тероризма.



6.2. ПРИСТУП ЗАСНОВАН НА ПРОЦЕНИ РИЗИКА (ППР)

Читав интерни систем обвезника успоставља се са циљем да се благовремено препознају потенцијално сумњиве активности и лица како би се спречило да до извршења сумњивих активности дође, као и да уколико до извршења таквих активности дође, да се исте у најкраћем могућем року уоче и пријаве УСПН. Предуслов за овај процес јесте спровођење свеобухватне процене ризика, такође узимајући у обзир налазе НПР.

У складу са чланом 6. Закона о СПН/ФТ, сви обвезници „дужни су да израде и редовно ажурирају анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са овим законом, упутствима органа надлежног за надзор над поштовањем овог закона и процену ризика од прања новца и финансирања тероризма на националном нивоу.“ Иста одредба наводи следеће: „Анализа ризика из става 1 обухвата: 1) анализу ризика ради утврђивања укупног ризика обвезника; 2) анализу ризика за сваку групу или врсту странке или пословног односа, односно услуге коју обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције“.

Другим речима, од обвезника се не очекује да у свакој трансакцији тражи елементе прања новца или финансирања тероризма, већ да процењујући изложеност ризицима успоставе критеријуме који ће помоћи у издвајању трансакција које указују на сумњу у прање новца/финансирање тероризма. Имплементацијом приступа заснованог на процени ризика гради се систем који ће препознати високоризичне странке и ствара добра основа за спречавање, препознавање и пријављивање сумњивих трансакција.

Идеја је да се обрати пажња на то да ли постоје елементи, околности, индиције, који би одређену трансакцију, односно лице које је врши, могли сврстати у повишен ниво ризика, и на основу тога кроз адекватан ниво радњи и мера оцењује се и да ли је потребно пријавити сумњиву трансакцију. Понашање које можда има елемената за сумњу на прање новца или финансирање тероризма може имати сасвим други циљ и на обвезнику је да кроз додатну анализу процени да ли су његове сумње оправдане.

Обвезнику помоћ у раду пружају индикатори за препознавање сумње у прање новца и финансирање тероризма и акта која доносе надзорни органи, а како би помогли обвезнику да пре свега адекватно процени ризик странке и да са појачаном пажњом прати активности које су оцењене као висок ризик. Ипак то са друге стране не значи да и странке које носе оцену ниског ризика не могу бити учесници у сумњивим активностима услед појаве неких нових околности које су уследиле у току трајања пословног односа и указују на сумњу у прање новца или финансирање тероризма.

Пријављена сумњива трансакција представља информацију од обвезника да се код њихових клијената дешавају активности које су процењене као сумњиве на основу расположивих индикатора за препознавање сумње да се ради о прању новца, аката за процену ризика од прања новца донетих од стране надзорног органа, као и на основу самог искуства лица које ради на тим пословима, а које је непроцењиво у овом послу.

6.3. УЛОГА ИНДИКАТОРА

Сумњиве трансакције се препознају на основу више могућих фактора, између осталог и на основу такозваних „индикатора упозорења“, односно листе индикатора за препознавање клијената и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма (у даљем тексту: листа индикатора). Према члану 69. Закона о СПН/ФТ, сви обвезници „дужни су да израде листу индикатора за препознавање лица и трансакција за које постоје разлози за сумњу у прање новца или финансирање тероризма. Приликом израде листе индикатора, обвезник је дужан да унесе и индикаторе које су израдили органи из члана 104. закона у складу са чланом 68. закона.” У истој одредби се наводи да сви обвезници приликом израде индикатора „треба да узму у обзир сложеност и величину трансакције, неуобичајен начин обављања трансакције, вредност или повезаност трансакција које немају економску или правну сврху, и/или нису у складу или су у несразмери са уобичајеним и/или очекиваним пословним активностима странке, као и другим околностима у вези са статусом или другим карактеристикама странке.”

Индикатори су први сигнал за препознавање одређених „сумњивих“ ситуација. Кроз активности странака може се препознати и више од једног индикатора, али такође, трансакција може бити сумњива иако се кроз активности странке није препознао ниједан индикатор.

Поред свих ИТ алата и процедура које има обвезник, за добру анализу је неопходно искуство и знање запосленог код обвезника.

Наиме, само уколико запослени познаје своју странку, зна у ком обиму и на који начин он послује, нпр. какво је његово редовно пословање или активности по рачуну, може да примети када пословање и активности почну да одступају од уобичајеног и да

томе посвети пажњу и изврши анализу због чега је до тога дошло. Питања која се уобичајено постављају јесу на пример:

- (1) Да ли је трансакција неуобичајено висока за ову странку?
- (2) Да ли странка обавља исту или сличну трансакцију чешће него што би то било уобичајено?
- (3) Да ли је тип трансакције/активности/захтева неуобичајен имајући у виду ту странку?

На основу одговора запослени ће моћи да стекне представу о томе да ли је ово појединачан случај одступања у активностима везаним за странку или постоји тенденција интезивирања активности које одступају од уобичајених, и на основу тога доћи до закључка да ли има елемената сумње.

Уколико се код неке трансакције препознају одређени индикатори, то само по себи није доказ да је трансакција сумњива, али та чињеница упућује на потребу додатне анализе дате трансакције. Сврха постојања листе индикатора је да се пажња усмери на релевантне случајеве и на тај начин повећа ефикасност употребе расположивих ресурса. Ово значи да постоје трансакције високог ризика којима је потребно посветити пажњу и доделити ресурсе одмах, пре извршења трансакције. Уколико постоји висок степен извесности да је трансакција усмерена на извршење одређеног кривичног дела (прање новца/финансирање тероризма) треба одбити реализацију такве трансакције у складу са одговарајућом одредбом Закона о СПН/ФТ. С друге стране, постоје трансакције умереног ризика које не морају бити анализирани непосредно пре извршења трансакције већ накнадно, у периодичним временским интервалима.

Потребно је имати у виду да између индикатора и пријаве сумњиве трансакције не стоји знак једнакости, односно да уколико трансакција испуњава један од индикатора, не мора да значи да се ради о сумњивој трансакцији и да податке о њој одмах треба доставити УСПН. Треба сагледати шири оквир, у складу са принципом да обвезник најбоље познаје своју странку и проценити да ли одређена трансакција излази из оквира уобичајеног, односно очекиваног пословања странке.

Обвезник мора размотрити да ли за одређене ситуације може да пронађе одговоре на питања која прате анализу. За одређено понашање, активности или трансакције може постојати логично образложење – нпр. странка из разлога да не би њена трансакција била пријављена као готовинска, уплаћује износе ниже од 15.000 на рачун, или то чини добијањем неких средстава од родитеља који су штедели готовину дуги низ година и сада су је поклонили/дали њима.

С друге стране, треба имати у виду да велики број људи са ових простора живи и ради у иностранству, и да је са Србијом везано родбинским, пријатељским и пословним везама. Део њих је радом и вођењем послова у иностранству стекао значајна средства и сада жели да их пласира у Србију, да прошири своје пословање овде или да покрене неки посао који би за њега водили блиски рођаци или пријатељи. Ово је један од сценарија приликом кога се може јавити већа уплата из иностранства особи која до сада није имала већих новчаних средстава на рачуну, или која је тек отворила рачун и прва уплата је износ од више десетина хиљада евра.

Ово су само неке од ситуација које могу имати и неке индикаторе за препознавање сумњиве трансакције (висок износ средстава из иностранства, лице које није запослено и

нема значајних средстава на рачуну, нпр. уплаћена сума новца у великој мери превазилази његове досадашње приливе и слично), али ово није довољно да би се могло знати да се ради на пример о прању новца, односно потребно је да обвезник пре одлуке о пријави сумњиве трансакције мора покушати да сазна што више о ситуацији која је предмет анализе.

Један индикатор не мора дати разлог за сумњу, али неколико индикатора у сваком случају захтевају темељну анализу, која опет, не мора довести до пријаве сумњиве трансакције, странке или активности.

Слично, неке од активности које су сасвим уобичајене за неке странке или у неким секторима, у другим секторима могу бити индикатор неоубичајеног понашања. Методе прања новца се осмишљавају стално, неке су просте, а неке софистициране. У бројним случајевима износи су релативно ниски, док други подразумевају високе износе новца и зато се сваком случају приступа појединачно ценећи околности које су везане за конкретну активност која је препозната као сумњива, односно странку.

ТРЕЋИ ДЕО – ПРИЈАВЉИВАЊЕ СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА

7. СУМЊИВЕ АКТИВНОСТИ И ТРАНСАКЦИЈЕ

7.1. ЗНАЧЕЊЕ СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ

Према стандардима за СПН/ФТ⁴, појам сумњива трансакција односи се на сваку трансакцију и трансакцију у покушају, средства за која обвезник има основе да сумња да представљају (у целости или делимично, и без обзира на износ или време извршења) нешто од следећег:

- Имовинску корист од кривичног дела (прање новца и повезана претходна дела, или финансирање тероризма);
- Везу са кривичним делом прања новца и претходним кривичним делима, финансирањем тероризма;
- Средства чија је сврха и намена да се користе у активности која је повезана са тим кривичним делима.

У складу са чланом 47. Закона о СПН/ФТ, сумњива трансакција је трансакција „у вези са којом постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма.“

Треба констатовати да према члану 3. став 7. Закона о СПН/ФТ трансакција означава следеће: „пријем, давање, замена, чување, располагање или друго поступање с имовином код обвезника, укључујући и платну трансакцију у смислу закона којим се уређује пружање платних услуга, као и трансакцију са дигиталном имовином у смислу закона којим се уређује дигитална имовина“. О сумњивој природи трансакције закључује

⁴ Видети Препорука 20 ФАТФ. Извор: ФАТФ Препоруке (ажуриране у марту 2022.), <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>

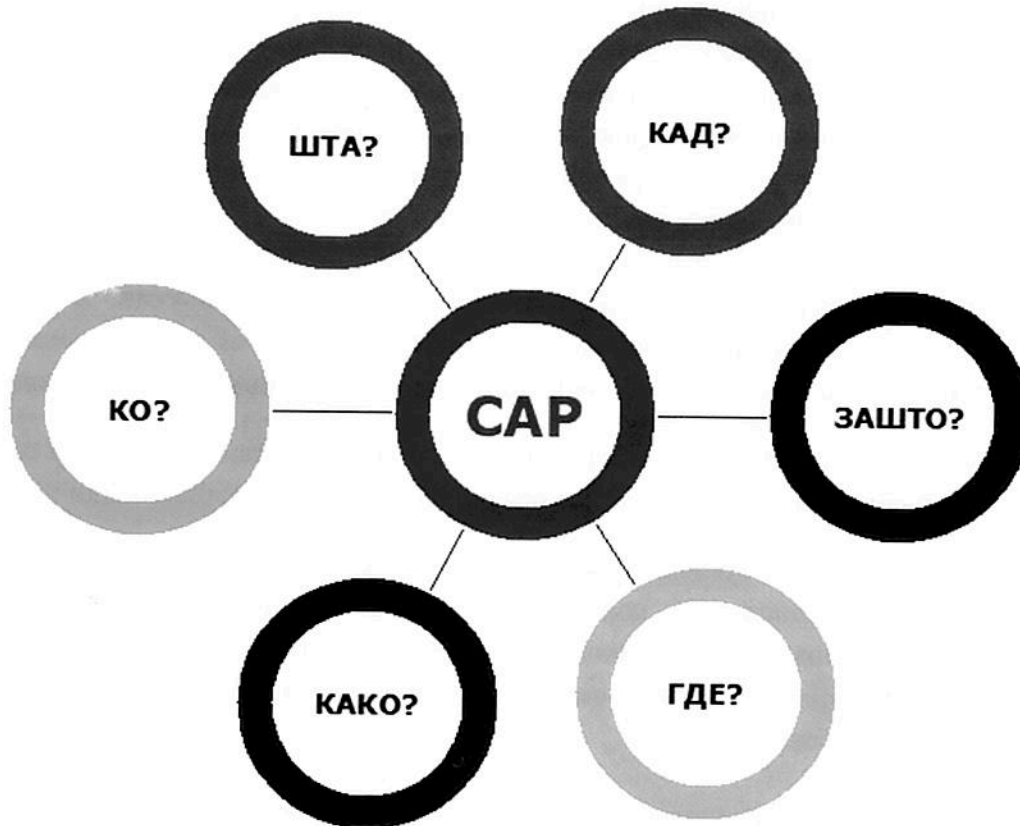
се на основу одређених информација, укључујући индикаторе, обрасце који се понављају у финансијском пословању/трансакцијама и поступању странке, информације прибављене праћењем и познавањем странке, или негативне написе у медијима. Сумњива природа трансакције не зависи од доказивања да ли је претходно дело извршено нити од доказивања незаконитог порекла средстава и имовине у трансакцији. Није неопходно да обвезници знају за криминалну активност која стоји иза те трансакције нити да имају основу сумњу да средства и имовина потиче од криминалне активности, довољни су основи сумње да се ради о криминалној активности. При утврђивању сумње треба такође узети у обзир могућа сценарија, наиме, реалне ситуације које су у претходном периоду пријављиване Управи и повратни одговор који Управа по закону даје обвезницима.

Треба такође констатовати да се обавеза обавештавања из члана 47. Закона о СПН/ФТ „односи и на планирану трансакцију, без обзира на то да ли је извршена или не.“

Није неопходно да сумњиве трансакције буду у потпуности извршене, у току или пред извршењем. Трансакције које су покушане, које нису извршене и прошле трансакције, без обзира на време њиховог извршења или да ли су уопште и извршене, а за које се анализом утврди да пружају основе за сумњу, морају бити пријављене Управи у складу са важећим обавезама.

7.2. КАКО ПРЕПОЗНАВАТИ СУМЊИВЕ АКТИВНОСТИ/ТРАНСАКЦИЈЕ

Приликом анализе трансакција потребно је да обвезници покушају да одговоре на питања: *ко, шта, кад, како, где, зашто*. Одговори на питања определиће и ризик трансакције, странке, пословног односа и др., као и начин даље анализе. Одговори на питања треба да помогну у лакшем препознавању сумњивих и/или нелогичних активности.



Ко обавља сумњиву активност или трансакцију?

Ко закључује уговор са обвезником? Ко је власник рачуна, чиме се бави или за шта је регистрован и сл. Ко обавља пословну активност? Ко долази у просторије обвезника? Или на пример, даље ко је пошиљалац средстава из иностранства? Ко потписује уговоре? Да ли странка поседује и наменске рачуне за трговање хартијама од вредности? Ко је лице које извршава трансакцију?

Који инструменти или механизми се користе да би се омогућила сумњива активност/трансакција?

Шта је сврха активности/трансакције, који је мотив, да ли се сврха активности/трансакције може довести у везу са оним чиме се лице бави, да ли се може повезати са нпр. његовом пословном активношћу? Да ли је активност/трансакција неуобичајено висока имајући на уму типичну странку и активности које су до сада евидентиране? Да ли пословна документација прати пословне промене? Да ли је трансакција неуобичајено висока имајући у виду просечне исплате преко система агената за пренос новца? Да ли се на основу досадашњег искуства ревизора или рачуновође, ова трансакција може препознати као уобичајена за странку? Шта је уобичајено код странке – да ли увек долази сам/сама, да ли и колико има овлашћених лица? Да ли лице избегава контакт са рачуноводственом агенцијом и „комуницира“ искључиво преко трећег лица?

Важно је истаћи да су обвезници дужни да утврђују порекло имовине/новца која је предмет пословног односа, у случају када се ради о странкама које су од стране обвезника процењене као високоризичне странке. Такође, у случају када постоји сумња да је реч о

прању новца, финансирању тероризма или предикатном кривичном делу, потребно је да обвезник утврђује порекло имовине.

Околност да је, на пример, новац трансферисан са рачуна у некој пословној банци или да је приликом полагања готовине достављен налог за исплату конкретног новца у другој банци као доказ о пореклу истог, није гаранција да је новац стечен на законит начин. Дакле, обвезник утврђује порекло имовине независно од других обвезника који су то пре њега учинили у вези са имовином која је предмет располагања.

Када се од стране обвезника уочи неуобичајено пословање странке, обвезник може тражити додатну документацију како би проверио пословни однос. Наравно, при томе обвезник цени да ли ће захтев за додатном документацијом на изванредан начин упозорити странку чије су активности процењене као суспектне. У случају да та процена укаже да се може окарактерисати као на пример уобичајен захтев током трајања пословног односа, обвезник без дилеме тражи додатну документацију.

Уколико обвезнику одређени подаци недостају приликом пријаве SAR, при чему додатну документацију није прибавио због ризика од могућег упозоравања странке да је предмет појачане анализе, обвезник кроз своју пријаву јасно треба да наведе, да одређени додатни подаци недостају, као и разлог због којег нису прибављени од странке.

Обвезник не треба да се устручава од тога да тражи додатну документацију којом ће странка образложити порекло имовине, трансакцију или пословну активност коју обавља (нпр: уговор, фактура, товарни лист, отпремница, писана изјава о пореклу имовине и сл.). Обвезник треба да задржи критички став према документацији коју му странка подноси, у смислу да не треба безрезервно прихватити документацију као веродостојну. Лица која предузимају активности са циљем прања новца или извршења предикатог кривичног дела у највећем броју случајева ће поднети одређену документацију која би требало да представља основ за извршење трансакције или пословне активности, међутим, пракса је показала да таква лица достављају лажну пословну документацију, иако би се наизглед, по самој форми документације, могао стећи утисак да је веродостојна.

Када се догодила сумњива активност или трансакција?

Временска одредница типична за странку може указати на извесна одступања и неуобичајено понашање. Питања која поставља обвезник у анализи јесу - Кад лице обавља трансакцију, на пример - да ли је време извршења одређене трансакције или темпо извршења, различит од уобичајених активности странке, да ли лице изненада тражи да се одређени трансфери изврше одмах и у краћем року, без обзира на процедуре и слично? Када лице доставља документацију која прати пословне активности? Да ли странка обавља исту или сличну трансакцију чешће него што би то било уобичајено, у односу на пословну или неку другу врсту активности којом се странка бави? Да ли странка често користи услуге агента за пренос новца? Да ли шаље/прима новац сукцесивно, користећи услуге агената из дана у дан, у нижим износима? Да ли лице изненада почиње да тргује хартијама од вредности и у року од само пар дана изврши и куповину и продају „ликвидних“ хартија, без обзира на савете посредника?

Како се догодила сумњива активност/транзакција?

Како, на који начин странка извршава трансакције, у готовини или не, да ли су готовинске уплате део редовног пословања странке или не? Да ли странка користи услуге агената за пренос новца, иако је познато да поседује рачун код пословне банке? Да ли је тип трансакције неуобичајен имајући у виду профил или неки ближи опис странке, да ли је запослен/а? Који је начин комуникације? Да ли приликом куповине непокретности странка инсистира на плаћању у готовини? Да ли се новац за куповину непокретности обезбеђује из кредита? Да ли пословна документација коју доставља странка одговара и прати извршене трансакције? Да ли странка често доставља исправљене или кориговане фактуре?

Где се догодила сумњива активност/транзакција?

На ово питање покушава се добити одговор на све што може асоцирати на најшире речено географске одреднице. Да ли се пословна активност обавља у земљи или иностранству, да ли се трансакција извршава у домаћем платном промету или се трансфери односе на иностранство? Одговор на ово питање обухвата покушај да се одговори на питање о резидентности у власничкој и оснивачкој структури. Постављају се питања која се односе на држављанство оснивача и држављанства стварних власника, седиште компанија, структуру, заступљеност страног капитала и слично. Тражи се одговор на питања где је странка регистрована, где учестало шаље новац, са којим регионима странка послује, да ли се са регионима, земљама са којима послује може повезати пословна активност странке, да ли су то региони који носе виши ризик, да ли су то стране државе са вишим ризиком, да ли су по рачунима физичких лица учени чести трансфери са иностранством, да ли лице има двојно држављанство, да ли има честе трансфере са офшор зонама. Или на пример - где се новац преноси, да ли увек иста лица учестало користе услуге платних институција и преносе новац у оквиру земље, нпр. из једног града у други, да ли су ти градови у пограничним подручјима или шаљу новац у земље на пример познате по трговини дрогом? Да ли странка често мења посреднике у промету непокретности, да ли користи њихове услуге у различитим градовима и да ли за то постоје логична образложења? Да ли странка често мења пословнице банака и да ли постоје логични одговори? Да ли странка често мења локације, градове где извршава трансакције и да ли је то уобичајено?

Зашто обвезник сматра да је активност или трансакција сумњива?

Одговор на ово питање јесте свеобухватни одговор на сва претходна питања и представља заокружену анализу приликом доношења одлуке обвезника о томе да ли ће успоставити пословни однос са странком, односно да ли ће га раскинути, одбити да пружи услугу странци, као и приликом доношења одлуке о томе да ли ће лице или активност пријавити као сумњиве уколико је већ дошло до извршења активности. Уколико обвезник не може да процени разлоге, уколико на већину питања нема одговор или је одговор недовољно јасан, непознат обвезнику, странка/ трансакција/ услуга/ пословни однос заслужује већу пажњу и носи повећан ризик и треба да буде предмет даље анализе.

Ако се кроз анализу проценило да за трансакцију/странку/услугу/пословни однос/порекао имовине постоји мноштво недоумица и непознаница, обвезник не треба да

пружи услугу странци, а уколико је услуга већ пружена такву активност је потребно у најкраћем могућем року пријавити УСПН, заједно са образложењем сумње и свим другим подацима који су доступни обвезнику. Не треба заборавити да и сама немогућност да се дају одговори на нека питања указује да активност носи виши ризик. Пријава о сумњи треба да садржи све податке до којих се дошло приликом анализе, како информације које су доступне обвезнику, а у вези су са пословним односом који има са странком, тако и оне пронађене на интернету. У анализи трансакција треба користити и све додатне ресурсе – јавно доступне податке и друге изворе информација, медије, новинске чланке и слично. На овај начин се индиректно може доћи до информација о евентуалној повезаности странке са лицима сумњиве репутације или лицима из криминалне средине.

Пожељно је да обвезници у циљу анализе странке, активности или трансакције користе и податке садржане у комерцијалним базама података, уколико су им исте доступне.

Одређене информације о повезаности лица могу се добити и на основу повратних информација које обвезник добија од УСПН, за лица која су већ била предмет пријаве.

Анализа трансакције или странке са становишта сумње, зависно од групе обвезника, може између осталог да обухвати и податке који се односе на:

- (1) промет по рачунима странке,
- (2) документацију која прати одређене пословне активности (уговори, фактуре, налози за исплату итд...),
- (3) учесталост трансакција по рачунима,
- (4) повезаност анализиране трансакције са осталим трансакцијама,
- (5) делатност странке,
- (6) промене делатности странке,
- (7) сврху основа под којом се обавља трансакција,
- (8) препознавање и комбинацију више индикатора за препознавање сумњивих трансакција,
- (9) информације из средстава јавног информисања (тв, радио, интернет и др.),
- (10) информације добијене из јавно доступних база података (Агенција за привредне регистре, Централни регистар депо и клиринг хартија од вредности, Пореска управа, Београдска берза и др),
- (11) учесталост трансакција код којих се као налогодавац јавља одређено правно/физичко лице,
- (12) земље из којих се учестало преноси новац,
- (13) земље у које се учестало преноси новац,
- (14) овлашћења по рачунима других физичких лица,
- (15) порекло средстава на рачуну странке и начин коришћења тих средстава.

7.3. ПРИЈАВЉИВАЊЕ СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА БЕЗ ДОВОЉНЕ ОСНОВАНОСТИ

Пријављивање сумњивих активности/трансакција без анализе и покушаја да се одговори на питања која су номинувала одређену активност/трансакцију као сумњиву представља праксу подношења пријава о активности/трансакцији које обвезници не сматрају заиста сумњивим како би се смањио ризик од регулаторних казни за

неподношење пријава о сумњивим активностима/трансакцијама (SAR). Ово није задатак превентивног дела система и овај вид праксе би требало свести на што мању меру, из разлога што умањују вредност SAR, укључујући и повећање броја пријава без вредности. Пријаву треба поднети када је задовољавајућег квалитета, са анализом доступних података и информација, тачније са јасним описом који образлаже шта је довело до пријаве.

Пријављивање сумњивих активности без довољне основаности може се сматрати показатељима неефикасног система праћења трансакција и слабог система интерних контрола обвезника, што се може предупредити код обвезника путем контрола од стране надзорних органа. Ако су, из било ког разлога, обвезнику потребни додатни подаци да процени да ли је неуобичајена трансакција заиста сумњива, обвезник може да прошири анализу, на пример – проширење временског периода за преглед сумњивих трансакција лица са којима послује, износе трансакција и сл.

8. ОБАВЕЗА ПРИЈАВЉИВАЊА

8.1 КАДА ТРЕБА ПРИЈАВИТИ СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ

Према члану 47. Закона о СПН/ФТ, обвезник је дужан да обавести УСПН увек када у вези са трансакцијом или странком постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, и то пре извршења трансакције, и да у извештају наведе рок у коме та трансакција треба да се изврши, а најкасније одмах по сазнању основа сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма и да образложи разлоге сумње. У хитним случајевима, таква пријава се може доставити и телефоном, у ком случају се доставља УСПН у писаној форми најкасније наредног радног дана.

Наиме, у пракси обвезник може одређене активности/трансакције странке окарактерисати као уобичајене, а да тек након извршења одређене трансакције и протока одређеног временског периода, посумња у сврху на основу неких додатних сазнања која су се десила иако је трансакција већ извршена или уговор већ закључен, на пример. У том смислу, одмах након оваквог сазнања обвезник ће пријавити сумњиву активност.

Друштво за ревизију и самостални ревизор, предузетници и правна лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга, јавни бележник и адвокат дужни су да, у случају када странка тражи од њих савет у вези са прањем новца или финансирањем тероризма, о томе одмах обавесте Управу, а најкасније у року од три дана од када је странка тражила савет.

8.2. ВАЖНОСТ ПРИЈАВЉИВАЊА СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА

Пријава сумњиве трансакције која је квалитетно анализирана и образложена представља добар основ за анализу сумњивог понашања STR/SAR.

Подношење пријава STR/SAR представља важан механизам у борби против прања новца и финансирања тероризма. Оне су значајне и за алармирање и покретање репресивног дела система у циљу откривања и процесуирања до тада непознате криминалне активности. Пријаве STR/SAR пружају могућност за благовремено

откривање потенцијалног кривичног дела, а кроз даљи рад и провере показаће се и да ли је пријава била оправдана.

Информације ће даље бити и јако корисне и у будућности – за процену и израду трендова и других видова стратешких анализа (могућност препознавања потенцијалних кривичних дела, у колико случајева је дошло до потврде сумње, изложеност сектора одређеним појавама и сл.).

Међутим, важно је нагласити да пријаве сумњивих активности/трансакција пружају информације и податке из приватног сектора који иначе не би били видљиви репресивним органима. Квалитетно анализирани и образложени пријаве сумњивих активности/трансакција омогућавају УСПН да провери сумње да је по среди прање новца или финансирање тероризма, или да се кроз пријаве ових активности открије и сумња у финансирање ширења оружја за масовно уништење али уједно дају већу шансу и полицији и тужилаштву да спроведу истражне радње и подигну оптужнице са довољно доказа за правноснажну пресуду.

8.3. ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Према члану 79. Закона о СПН/ФТ, УСПН је дужна да обвезнике и надзорне органе који су је обавестили о лицу или трансакцији у вези са сумњом у прање новца или финансирање тероризма обавести о резултатима пријаве сумњивих трансакција. Повратне информације су користан извор информација за обвезника о резултатима пријава пре свега, али и квалитету достављених информација и дају добар инпут обвезнику на који начин даље може унапредити своје знање и разумевање. На пример, да ли образложење уз пријаву сумњиве активности садржи све чињенице познате обвезнику, шта недостаје, где обвезник може да унапреди своје извештаје и слично.

8.4. ЗАШТИТА ПОЈЕДИНАЦА КОЈИ ПРИЈАВЉУЈУ СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ

Закон штити интегритет овлашћеног лица и запослених, тако што је обвезник у складу са чланом 93. дужан да „предузме неопходне мере да заштити овлашћено лице и запослене“ који спроводе одредбе Закона о СПН/ФТ „од насилних радњи усмерених на њихов физички и психички интегритет“. Ово такође важи чак и ако они нису тачно знали шта је било основно кривично дело и без обзира на то да ли се незаконита активност заиста догодила.

8.5. ЗАБРАНА ДОЈАВЉИВАЊА

Мере заштите не обухватају незаконито откривање поверљивих података и информација у вези са анализом и пријављивањем сумњивих активности УСПН странци или било којој трећој страни. У складу са члановима 60а и 90. Закона о СПН/ФТ, обвезник, односно његово особље, укључујући чланове извршног, надзорног и другог органа управљања, као и друга лица која имају приступ релевантним подацима и информацијама које треба доставити УСПН, не сме да открије странци или било којој трећој страни, на пример, „да су УСПН послати или да јој се шаљу подаци, информације и документација о странци или трансакцији за коју се сумња да је повезана са прањем новца или финансирањем тероризма“.

Обвезник је у сваком конкретном случају, дужан да процени да ли у одређеним ситуацијама, а када се ради о пријави сумњиве активности, има потребе да захтева додатну документацију од странке за коју сматра да би била корисна за анализу, јер то може довести до сумње код странке о препознавању намера и могућем прикривању нелегалних активности.

8.6. ПОСЛЕДИЦЕ УСЛЕД НЕПРИЈАВЉИВАЊА СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА

За непријављивање сумњиве трансакције без одлагања, било намерно, из незнања, или услед очигледног пропуста, као и кршење забране откривања (или дојаве) странци или било којој трећој страни, одговараће обвезник, правно лице и одговорно лице у правном лице, као и предузетник.⁵

9. КАКО ПРИЈАВИТИ СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ

Податке о сумњивим активностима/трансакцијама обвезник доставља на *Обрасцу за пријаву готовинских и сумњивих трансакција и сумњивих активности – Образац број 1* који је саставни део Правилника о методологији за извршавање послова у складу са Законом о СПН/ФТ.

Обвезници су дужни да пријаве сумњиве трансакције најкасније наредног радног дана, на један од следећих начина:

- (1) Телефоном;
- (2) Факсом;
- (3) Препорученом пошљицом;
- (4) Доставом преко курира;
- (5) Електронским путем преко заштићене апликације на основу споразума са Управом (ТМИС).

Препорука обвезницима је да се из практичних разлога достављање извештаја о сумњивим активностима врши посредством ТМИС апликације.

10. ОСНОВНА СТРУКТУРА ПРИЈАВЉИВАЊА СУМЊИВИХ ТРАНСАКЦИЈА

Увод

- (1) Свеобухватни подаци о лицу/лицима која су предмет пријаве сумњивих активности (уколико лице није странка доставити све расположиве податке и документацију коју у том тренутку обвезник поседује); Овде се, пре свега, мисли на идентификационе податке о физичким лицима и привредним

⁵ У складу са члановима 117-119. Закона о СПН/ФТ новчаном казном од 1.000.000 до 3.000.000 динара, у зависности од категорије обвезника, казниће се за привредни преступ правно лице, ако, између осталог, не пријави сумњиве трансакције УСПН. Такође, за привредни преступ казниће се и одговорно лице у правном лицу новчаном казном у износу од 50.000 до 200.000 динара, у зависности од категорије обвезника

- субјектима, укључујући личне карте, пасоше, изводе из регистара и друге јавне исправе на основу којих се врши идентификација лица;
- (2) Разлог пријаве сумњиве активности (кратак сажетак описа целокупне сумњиве активности);
 - (3) Укупан износ/вредност сумњивих активности које се пријављују (нпр: Уколико физичко лице готовински уплати износ од ЕУР 50.000,00 на лични девизни рачун, а затим исти новац безготовински трансферише у корист рачуна дугог лица, као укупан износ који је потенцијално сумњив потребно је пријавити ЕУР 50.000,00, а не збрајати износе у ове две трансакције и пријавити ЕУР 100.000,00, с обзиром на то да је реално у оптицају ЕУР 50.000,00);
 - (4) Временски период у коме су извршене сумњиве активности (датум извршења – уколико је целокупна активност извршена у једном дану);
 - (5) Коришћени производи/услуге за извршење сумњиве активности (нпр: кредитни посао, депозит, зајам, позајмица оснивача за ликвидност, мењачки посао, послови платног промета, платне картице, хартије од вредности, сеф, осигурање, поштанска упутница, пренос и откуп поштиљке, куповина и продаја дигиталне имовине, солемнизација уговора, факторинг, коцкање и клађење, закључен уговор о посредовању у промету и закупу непокретности, и др.);
 - (6) Да ли је активност повезана са неком од санкционисаних земаља или се налази на владиним листама за појединце или организације

Разрада

Укључује свеобухватан опис сумњиве активности за целокупан временски период извршења, а затим разложено:

- (7) Извор средстава, трансфере средстава и укупне сумњиве износе. Ово укључује информације о извршиоцу трансакције и кориснику, уз што више детаља, укључујући назив и локацију било које укључене домаће и/или међународне финансијске институције; имена, адресе, бројеве рачуна и све друге доступне податке за идентификацију налогодавца и корисника трансакције/-а; и/или трећих лица или пословних субјеката у чије име извршилац делује; датум/-е трансакција/-е; и износ/-е;
- (8) Објашњење свих уочених односа међу учесницима у трансакцији (нпр. заједнички рачуни, адресе, запослење, познати или сумњиви пословни односи и/или учесталост трансакција које се дешавају међу њима; појављивање заједно код дужног лица и/или на шалтеру);
- (9) Специфични детаљи о трансакцијама у којима се наводе детаљи о филијали/-ама у којима је/су извршена/-е трансакција/-е, врсти/-ама трансакција/-е и начину/-има извршења трансакције/-а (нпр. ноћни депозит, онлајн банкарство, банкомат итд.);
- (10) Све чињенице или инкриминишуће изјаве које је дала странка односно примећено сумњиво понашање странке;

- (11) Све друге расположиве информације за које обвезник сматра да би могле бити од користи за даље поступање (овлашћења по рачунима, контакт телефони/мејлови клијената, јавно доступне информације, информације из комерцијалних база података...);

Закључак

Све планиране/предузете кораке за ублажавање ризика, укључујући информације о свим накнадним радњама које је предузео обвезник (на пример прекид пословног односа, намера да се затвори рачун или затварање рачуна, континуирано праћење активности итд.).

Напомена

Уз пријаву SAR неопходно је да обвезник УСПН достави и сву расположиву документацију на основу које је извршио анализу, односно која поткрепљује наведену сумњу (нпр. фотокопије свих врста уговора, пословне документације странке достављене као основ за извршење трансакција/обављених књижења, картона депонованих потписа, идентификационих исправа странке, промете по рачунима...).

Дакле, пријава сумњиве активности/трансакције треба да обухвати све податке доступне обвезнику који су у вези са спорном активношћу/трансакцијом/лицем. Проблем који је препознат у пракси јесте да обвезници често у пријави наведу само ограничен број података у вези са случајем, иако је очигледно да располажу са знатно више података о лицу и активностима. На пример: уколико се ради о пословној банци која подноси пријаву која садржи свега пар реченица којима указује на препознату сумњу у вези са трансакцијама једног лица. У прилогу достави промет по рачуну конкретног лица из кога се лако може уочити да је лице које је пријављено заправо део шире групе повезаних лица која међусобно врше трансакције сумњивог карактера. Већина тих лица такође су странке исте банке. Управа од конкретне банке затражи промете по рачунима лица која нису обухваћена образложењем сумње и дође до важних података о томе на који начин лица даље располажу предметним новцем. Дакле, банка пријави само „први корак“ и не бави се анализом лица која су такође њене странке, а у очигледној су вези са пријављеним лицем. На овај начин неоправдано се пролонгира време поступања у конкретном предмету.

Исти је случај и са свим другим групама обвезника, у зависности од сектора којим припадају и расположивим подацима које могу имати.

ЧЕТВРТИ ДЕО: ПРЕПОРУКЕ

11. ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА СВЕ ОБВЕЗНИКЕ

Имајући у виду доступност и обим података, несумњиво је да сценарија на која је потребно обратити пажњу, у највећем делу могу бити препозната од стране банкарског сектора, рачуновођа и ревизора, али то са друге стране не значи да и други обвезници не могу доћи до корисних сазнања о странкама. Већ је напред речено, да изузеци од пријаве сумњивих активности не постоје и да је сваки обвезник дужан да предузме све радње и мере на основу прописа како би, у складу са могућностима и пословном активношћу коју обавља могао да препозна, спречи (одбије да пружи услугу), односно пријави сумњиву активност УСПН.

Иако се многа сценарија могу препознати само од стране једног сектора због специфичности карактеристичних за пословање одређеног сектора, неке заједничке карактеристике ипак постоје и ситуације на које је потребно обратити појачану пажњу.

Из тог разлога важно је да се сви обвезници упознају поред општих препорука и са појединачним препорукама за одређене секторе, јер ће описани модели понашања унапредити знање о појавама које указују на сумњу у нелегалне активности, помоћи ће обвезнику у стварању једне заокружене слике о ризицима који се појављују и свакако допринеће бољем препознавању одређених видова активности и начина понашања клијената којима је потребно посветити појачану пажњу.

Активности и трансакције које могу бити препознате од стране различитих учесника у финансијском и нефинансијском делу система и из тих разлога треба их додатно анализирати и посветити им више пажње су:

1. Комплексне, као и трансакције неуобичајено високих износа се често састоје од неколико различитих врста трансакција. Оно што може да се реализује једноставно, реализује се на комплексан начин, било да се ради о власничкој структури, било да се ради о извршавању трансакција;
2. Честе промене власништва над средствима, оснивачке структуре, где се појављују нова лица као власници или корисници тих средстава;
3. Сумња у активност странке у ситуацијама за странку која је до тада имала уобичајен и економски оправдан обим пословања (ризик странке). На пример, дешава се да они који желе да оперу новац, то покушавају да учине преко клијената банке које имају завидан и годинама грађен кредибилитет и поверење, очекујући да овлашћена лица неће посветити велику пажњу тим неуобичајеностима у пословању својих редовних и проверених странака. Ово је један од примера да ни извршена анализа ризика за странку и њено сврставање у низак ризик не значи да радње и мере праћења такве странке не треба појачати уколико се десе одређене промене у профилу пословања;
4. Офшор дестинације, тзв. порески рајеви, односно државе са либералним пореским законима и са ниским пореским стопама и пореским повластицама, нарочито за нерезиденте који полажу велике суме новца на рачуне у тим земљама, или воде своје послове са седиштем у њима. Разлог са отварање рачуна на овим дестинацијама и пословање са лицима која су регистрована на оваквим местима може бити и потенцијално прање новца, али и мањи порез него у матичним земљама. Могући разлог оваквих њихових потеза могу бити и бирократске препреке и процедуре за отварање рачуна, добијања разних дозвола и папирологије неопходне за пословне и друге активности. Из овог произилази да пословање са лицима са ових дестинација, као пријем и слање средстава, је само почетна тачка за анализу о томе да ли се ради о прању новца или о недозвољеним радњама у вези са пореским и регистрационим олакшицама;
5. Готовинска полагања, непознатог извора средстава, сигурно носе виши ризик;
6. Трансакције по основу кредита, зајмова, куповине удела или преузимање власништва у страним и домаћим компанијама, а нарочито ако су регистроване у офшор земљама, су активности које је потребно додатно анализирати;

7. Трансакције са офшор дестинацијама, нарочито случајеви када се новац преноси по основу зајмова, кредита, уплата капитала. Пратећи трансакције по рачунима домаћих правних лица нису уочене трансакције повраћаја кредита, плаћање рата или враћање зајма. Новац се након преноса са офшор дестинација даље раслојава преко рачуна повезаних правних лица која средства најчешће подижу у готовини;
8. Куповина или продаја непокретности по цени која знатно одступа од тржишне вредности и захтева додатне провере;
9. Готовинска полагања у високим износима у року од само пар дана, најчешће три до пет дана по рачунима клијената и одмах након тога, често истог дана, пренос новца на трећа лица – не може се утврдити веза странке и лица којима се новац преноси;
10. Трансакције без јасног економског основа које врши лице за које се не може утврдити из којих активности новац потиче – на пример: нема претходне продаје некретнина, лице је незапослено, нема информација о претходном подизању добити са рачуна правног лица, новац није из нераспоређене добити и др;
11. Веома је често и да се иза трансакција извршених по основу зајмова крије куповина удела у одређеним привредним друштвима. У овим случајевима уочено је да се прво одвија учестао промет – тачније, кружење средстава између више правних лица, налогодавца и више других лица, и да се новац на крају интегрише на рачун једне компаније и да се користи за куповину удела у компанијама. Поставља се питање ко је стварни власник компанија – организатор ових активности, као и порекло новца који се интегрише по основу зајмова;
12. Трансакције које укључују откуп секундарних сировина и трансакције где се појављују пољопривредна газдинства, а где постоји сумња у коришћење фиктивне документације, нарочито када су праћене значајним исплатама и уплатама готовине;
13. Одређене трансакције спољнотрговинског пословања правних лица могу указати на сумњу у сврху трансфера. Дешава се да се са рачуна правних лица новац пренесе по основу авансног плаћања за робу, а да роба никад није увезена. Или да се новац пренесе из земље или у земљу по основу враћених аванса за нереализоване купопродајне уговоре, при чему не постоји сазнање о уговору, вредностима из уговора, власника привредног друштва. Примећено је код ових активности да власник привредног друштва, осим личних рачуна које поседује у земљи, поседује и рачуне и у другим земљама;
14. Када је реч о удружењима, не треба занемарити трансакције по рачунима спортских удружења и трансфере по основу различитих врста уговора. Вредности уговора су значајне (милионске), дешава се да су закључени по основу архитектонских, инжењерских и разних других врста услуга, а да услуге никад нису пружене спортском удружењу;
15. Коришћење посредника, курира за обављање трансакција по рачуну или за обављање послова преноса новца. Лица се користе само ради отварања рачуна код банака, платних институција и преко рачуна се остварује значајан промет у кратком временском периоду, а средства се преносе из иностранства са рачуна великог броја различитих лица и одмах подижу;

16. Трансфери средстава по основу консултантских услуга, маркетиншких услуга, услуга истраживања и развоја, нарочито ако су сукцесивне и у значајним износима. Новац се по основу услуга лако износи из земље или уноси у земљу, јер је тешко одредити стварну вредност посла и извршене услуге. На сумњу додатно указује уколико се средства по основу услуга преносе на офшор компаније;
17. Трансакције преноса новца из земаља познатих по трговини и производњи наркотика. Досадашњи рад је показао да лица повезана са дрогом често злоупотребљавају услуге платних институција ради лакшег плаћања или наплате за нелегалну робу;
18. Услуге платних институција и других пружалаца платних услуга могу се користити за плаћање лицима повезаним са терористичким деловањем или за финансирање тероризма. Србија у том смислу не мора бити директни корисник средстава, већ само карика у ланцу за пренос новца даље, у земље у којима ће доћи до извршења терористичког акта. Износи трансакција су обично ниски (крећу се од 50 до 500 евра) и спорадични;
19. Када странка прима новац из иностранства, али средства подиже код различитих институција. Овај вид евентуалне сумњиве активности могу препознати пружаоци платних услуга и потребно је да их додатно анализирају, уколико примете овакав начин активности клијената;
20. Обвезници треба да обратe пажњу и на то да ли је странка или потенцијална странка лице за које постоји сумња да неовлашћено, тј. без дозволе Народне банке Србије и/или Комисије за хартије од вредности, пружа услуге повезане с дигиталном имовином (нпр. имајући у виду активности тог лица на друштвеним мрежама или у јавности, у оквиру којих нуди помоћ при вршењу трансакција с дигиталном имовином или на други начин промовише своје услуге), те да о наведеном лицу одмах обавесте Народну банку Србије и/или Комисију за хартије од вредности. Треба обратити пажњу и на објаве на отвореним потрошачким веб сајтовима или форумима, које могу указивати на неовлашћено пружање услуга или на преварне активности повезане с дигиталном имовином;
21. Обвезници треба да обратe пажњу и на то да ли странка или потенцијална странка продаје робу и/или пружа услуге у замену за дигиталну имовину, супротно закону којим се уређује дигитална имовина (без учешћа специјализованог пружаоца услуга повезаних с дигиталном имовином у извршењу трансакције) и то посебно ако је вредност те робе и/или услуга велика (нпр. странке из сектора некретнина);
22. Трансакције повезане са преузимањем привредних субјеката, нарочито када непосредно пре понуде за преузимање су примећене значајне готовинске уплате на рачун привредног субјекта;
23. Трансакције по основу тендера, јавних набавки и других јавних предузећа, нарочито када се новац одмах након плаћања са рачуна јавних предузећа трансферише са рачуна компанија које извршавају послове на рачуне повезаних привредних субјеката (нпр. Исти оснивачи, родбинска повезаност и сл.);
24. Странке које заснивају и обављају пословање преко адвокатских канцеларија које се појављују као странке и где се поставља питање разлога прикривања стварних налогодаваца, односно лица која управљају пословним активностима;

25. Код странке се без оправданог разлога јавља сложена власничка структура, постоје тешкоће код утврђивања стварног власника, или постоји сумња да је лице које се појављује као стварни власник заиста и стварни власник странке.

12. СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОДРЕЂЕНЕ КАТЕГОРИЈЕ ОБВЕЗНИКА

12.1. ФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

12.1.1. БАНКЕ

Неке од активности/транзакција које могу указивати на повећан степен ризика од прања новца/финансирања тероризма и које треба додатно анализирати могу се односити на:

1. Уплату новца на личне рачуне физичког лица које је инвеститор или које је повезано са грађевинском индустријом;
2. Транзакције по основу датих, примљених и враћених аванса који нису у складу са редовним пословањем клијената;
3. Одређене трансакције спољнотрговинског пословања, нарочито уколико укључују честа авансна плаћања која нису у складу са редовним пословањем странке и послове реекспорта;
4. Уплате на рачуне и исплате са рачуна регистрованих пољопривредних газдинстава или лица која се баве откупом секундарних сировина, нарочито када постоји сумња у веродостојност поднетих исправа и документације, као и када су у трансакције укључена лица која се не могу довести у везу са пољопривредном делатношћу или откупом секундарних сировина;
5. Трансфери средстава по основу консултантских услуга, маркетиншких услуга, услуга истраживања и развоја, нарочито ако су сукцесивне и у значајним износима и др;
6. Код физичких лица често се за пренос новца злоупотребљавају шифре основа попут помоћ породици, наследство и слично, а да родбинских веза нема;
7. Транзакције повезане са тендерима – лица из јавног сектора повезују се са лицима из приватног сектора. Углавном се по рачунима запослених лица у јавном сектору, могу уочити готовинске и безготовинске уплате у високим износима, при чему се не може утврдити тачан извор новца.

12.1.2. ДРУШТВА ЗА ОСИГУРАЊЕ КОЈА ПОСЕДУЈУ ДОЗВОЛУ ЗА ОБАВЉАЊЕ ЖИВОТНИХ ОСИГУРАЊА

Неке од активности/транзакција које могу указивати на повећан степен ризика од прања новца/финансирања тероризма и које треба додатно анализирати могу се односити на:

1. Превремену предају полисе осигурања и поред значајног губитка,
2. Изненадно затварање полисе осигурања уз захтев да се изврши исплата у корист треће стране;

3. Као корисник по полиси осигурања наводи се лице које није у сродству или се не може довести у логичну везу са лицем које закључује уговор о осигурању;
4. Честе измене уговора о осигурању, нарочито уколико су праћене захтевом за повећање премије и др;
5. Захтев уговарача осигурања, страног држављанина, за откуп полисе са наведеним бројем рачуна јурисдикције која има слаб систем спречавања прања новца и финансирања тероризма.

12.1.3. ФИНАНСИЈСКИ ЛИЗИНГ

Примери сумњивих активности и разлози за повећан опрез у сектору давалаца финансијског лизинга могу се односити на:

1. Практику да странка више пута врши отплате које нису у складу са уговореним износом и за које не постоји разумно објашњење;
2. Ситуације у којима странка дели лизинг средство на више делова и засебно успостављање пословних односа са више давалаца финансијског лизинга без разумне сврхе;
3. Постојање негативних информација о странци у средствима јавног информисања;
4. Нереално висок проценат учешћа, нарочито у ситуацијама у којима су предмет лизинга непокретности.

12.1.4. ДРУШТВА ЗА УПРАВЉАЊЕ ДОБРОВОЉНИМ ПЕНЗИЈСКИМ ФОНДОВИМА

Неке од активности/трансакција које могу указивати на повећан степен ризика од прања новца/финансирања тероризма код добровољних пензијских фондова могу се односити на:

1. Уплате физичког лица у корист чланова добровољног пензијског фонда, при чему они нису у сродству, нити се може установити јасна логика оваквих уплата;
2. Улагање доприноса у корист чланова добровољног пензијског фонда од стране правног лица у којем они нису запослени, нити су његови оснивачи, заступници или руководиоци;
3. Изненадне уплате у корист лица која су близу старосне границе након које је могуће повлачење средстава из добровољног пензијског фонда;
4. Уплате доприноса врше се са офшор дестинација или из земаља које имају слабе системе спречавања прања новца и финансирања тероризма и др;
5. Измена уговора о чланству ради неуобичајено високог увећања доприноса;
6. Уплате доприноса од стране привредних субјеката, са нејасном власничком структуром и несразмерним бројем запослених обиму посла који врше;
7. Странка често преноси средства из фонда у фонд.

12.1.5. ПРУЖАОЦИ ПЛАТНИХ УСЛУГА, УКЉУЧУЈУЋИ ЈАВНОГ ПОШТАНСКОГ ОПЕРАТОРА, И ИЗДАВАОЦИ ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА

Неуобичајене обрасце понашања у сектору пружалаца платних услуга и издавалаца електронског новца могу да представљају следећи случајеви:

1. Платне трансакције извршења новчане дознаке које су учестале и у високим износима, посебно ако постоји сазнање да странка има и рачун у банци или ако постоји сумња у основ плаћања, односно наплате (нпр. странка наводи да је основ „помоћ члану породице“, а не може се утврдити родбинска веза између странке и примаоца плаћања);
2. Платне трансакције једне странке у корист више различитих лица у иностранству или обрнуто, без обзира на износ, нарочито ако се не може утврдити њихова повезаност (нпр. нису чланови породице);
3. Платна трансакција код које странка нерадо открива детаље о платиоцу или намераваном примаоцу плаћања (нпр. платилац тврди да је овлашћени представник или посредник стварног платиоца за кога се платна трансакција обавља, али без довољно доказа о његовом овлашћењу да делује у овом својству) или ситуација извршења платне трансакције код које странка има нејасна сазнања о сврси извршења платне трансакције, износу платне трансакције, платиоцу или примаоцу плаћања;
4. Платна трансакција (пре свега, међународна новчана дознака) код које се захтева исплата новца у новчаницама великих апоена (нпр. новчанице од 200 ЕУР);
5. Платне трансакције неуобичајено високих износа које се састоје од неколико различитих врста платних трансакција или промена у ланцу власништва над средствима, код којих се појављују нова лица као власници или корисници тих средстава;
6. Платне трансакције са неуобичајено високом накнадом коју странка прихвата без поговора;
7. Платне трансакције које обухватају коришћење два или више различитих глобалних сервиса за пренос новца без разумног објашњења и слично;
8. Непотпуни детаљи у вези са налогом за извршење платних трансакција у корист непрофитне организације (невладине организације, задужбине, удружења, фондови, верске организације и др.) или у корист физичких лица повезаних са наведеном организацијом;
9. Платне трансакције намењене непрофитним организацијама које имају седиште у офшор држави, односно држави која је порески рај или држави која не примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма.

12.1.6. МЕЊАЧИ

1. Распитивање странке о функционисању видео-надзора или да ли се у мењачници уобичајено користе апарати за детекцију фалсификата и других мера безбедности

- које мењачи спроводе у циљу повећања безбедности (имајући у виду да у обављању делатности послују са већим износима готовог новца);
2. Улазак више лица за које се може претпоставити да су повезана у мењачницу, која се потом раздвајају и сваки на другом благајничком месту/шалтеру захтева продају/куповину ефективног страног новца;
 3. Странка учестало тражи замену готовине за ефективни страни новац при крају радног времена овлашћеног мењача, при чему је износ готовине сваки пут другачији, али испод цензуса за пријаву готовинске трансакције;
 4. Могуће је да код запослених у мењачницама сумњу изазове и странка која врши конверзију увек истог или приближно истог износа новчаних средстава у износу испод 5.000 ЕУР у динарској противвредности;
 5. Треба обратити пажњу на странке које користе услуге више делатности које мењач обавља. Пример су мењачи који у оквиру своје делатности обављају и откуп и продају злата или трансфер новца, који могу идентификовати сумњиве активности праћењем понашања странке током укупног контакта, а које посматрањем индикатора за једну делатност нису уочљиве (нпр. улазак у пословни простор, распитивање за цену откупа злата, сам откуп злата и конвертовање добијене своте аутоматски у другу валуту);
 6. Распитивање странке након извршене куповине/продаје ефективног страног новца о другим мењачницама у непосредној близини може указати на ситуацију да странка врши већи број повезаних трансакција на више мењачких места;
 7. Странка се представља као представник правног лица и за готовину купује веће количине ефективног страног новца, наводећи као разлог извршења трансакције, потребе правног лица или не наводећи никакве ближе разлоге;
 8. Истовремена куповина и продаја различитих валута у значајним износима и учесталим интервалима;
 9. Учестала продаја/куповина значајних износа ефективног страног новца, при чему постоји сумња/сазнање да је странка повезана са секторима високог ризика.

12.1.7. ТИПИЧНИ СЛУЧАЈЕВИ У КОЈИМА СЕ ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ МОГУ ЗЛОУПОТРЕБИТИ У СВРХЕ ПРАЊА НОВЦА

1. Више уплата на наменске рачуне за трговање хартијама од вредности мало испод износа који се пријављује у оквиру финансијске институције, а које у збиру чине значајан износ. На пример: трансакције куповине и продаје ликвидних акција од стране нових инвеститора у кратком периоду, особа која често мења банке за отварање наменских рачуна на које полаже готовину за куповину хартија од вредности, а потом се брзо повлачи са тржишта;
2. *Офшор* компанија као инвеститор у хартије од вредности и преузимање привредног друштва путем куповине акција;
3. Трговање акцијама непосредно пре или после важних вести о компанији, што указује на манипулативне радње на тржишту капитала и коришћење инсајдерских информација. Обвезник мора истраживати да ли понуде за хартије од вредности енорно одступају од зоне флукуације (највећег дозвољеног одступања цене од

индикативне цене хартије од вредности, односно распона цена у оквиру којег је дозвољено закључивање трансакције на истом берзанском састанку), затим ситуације када се вредност хартија од вредности обара из дана у дан, а прати је стратегија плашења малих акционара и убеђивања продаје (углавном присутна појава код неликвидних акција). Све ове активности немају пословног смисла и нису у складу са пословном стратегијом странке. Брокерско-дилерско друштво не може бити само пасивни посматрач у овим ситуацијама већ мора анализирајући ризике и странку, открити прави узрок трговања. Због избегавања да се благовремено изврши процена и анализа ризика у ситуацијама када се врши трговање хартијама од вредности ствара се опасност да се новац који се стиче на нелегалан начин и од криминалних послова разним манипулацијама на тржишту капитала преведе у легалне токове;

4. Привредна друштва, најчешће д.о.о. са малим капиталом, без запослених и без обављања делатности и остваривања прихода у дужем периоду, улажу високе износе у куповину ХОВ. Изненада остварује прилив, најчешће у виду позајмице оснивача или зајма, и улаже новац у куповину акција издаваоца које су веома често, у наредном периоду, предмет понуде за преузимање;
5. Велики број малих акционара као оснивачки улог уносе акције у друштво са ограниченом одговорношћу и постају власници удела. Један власник удела куповином удела на основу уговора о продаји може постати власник д.о.о, а посредно и власник акција. На тај начин се избегава тржиште капитала, а долази до преузимања акционарског друштва. Брокер који је корпоративни агент предметног издаваоца може приметити значајне промене у власништву над уделима у д.о.о.;
6. Ималац акција даје акције у залогу на име краткорочног зајма који се исплаћује у готовини – нелегално стеченом новцу. Залога се евидентира у Централном регистру хартија од вредности. Након протекла рока за враћање зајма и активирања залог, зајмодавац добија свој новац након продаје акција на берзи или, ако то није могуће, постаје власник акција. На тај начин је обезбедио легално порекло новца за вредност акција;
7. Отуђење акција малих акционара у виду давања акција као поклон директорима привредних субјеката без званичне надокнаде, иако се у стварности врше исплате новца на руке малим акционарима;
8. Физичка лица која нису у сродству (поклонодавци) поклањају хартије од вредности другим физичким лицима (поклонопримци) у знатном броју и у значајној вредности. Салдирања такве „поклон купопродаје“ се углавном измирују готовинским трансакцијама „на руке“, при чему често може постојати и сумња у порекло новца при стицању и отуђењу ХОВ;
9. Трговање хартијама од вредности и полагање новца на рачуне физичких лица по овом основу у значајној мери. За лица не постоји сазнање да је запослено, активно учествује на тржишту капитала и поставља се питање у чије име и за кога тргује. Сумњу додатно појачава ситуација када се убрзо након полагања на рачуне и куповине ликвидних хартија (хартија за којима постоји константна понуда и тражња) исте одмах продају, иако им цена расте;

10. Ситуације у којима долази до значајних готовинских уплата на рачуне правних лица, непосредно пре објављивања понуде за преузимање привредних друштава и у којима се сумња да долази до манипулација на тржишту капитала и да долази до преузимања привредних друштава од стране повезаних лица. Понуди за преузимање претходе готовинске уплате у високим износима по рачунима понуђача – сумња се у повезано деловање физичких лица и да лице које објављује понуду и преузима привредно друштво није лице које ће бити стварни власник и које ће управљати. Порекло новца која уплаћују физичка лица је непознато. Сумња се да новац води порекло из криминалних активности.

12.1.8. СЕКТОР ФАКТОРИНГА

1. Несклад у пословању који се огледа у томе да се фактору нуде потраживања која не одговарају економским могућностима или се ради о новооснованом привредном друштву са ниским оснивачким капиталом или су потраживања везана за робу или услуге које нису уобичајене за пословну делатност купца;
2. Фиктивне фактуре – када странка уступа потраживање за које даје различите податке од стварног стања или фактор има сазнања да су потраживања на основу лажних фактура или неке друге документације са неистинитом садржином;
3. Злоупотреба положаја одговорног лица – Одобравање исплате средстава од стране лица на високом положају или запослених, иако за то не постоји пословна оправданост.

12.2. НЕФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

12.2.1. СЕКТОР РАЧУНОВОЋА

1. Фиктивни приходи - Фиктивни приходи подразумевају приходе настале из непостојећих основа пословања. Праве се фиктивни рачуни по основу промета роба и услуга који реално није настао, долази до прилива средстава на рачун странке, врши се њихово књижење;
2. Продаја производа и услуга повезаним лицима по ценама знатно вишим од тржишних и зарачунавање нереално високих камата - Фактуришу се и књиже производи и услуге привредним субјектима по нереално високим ценама, и на тај начин се ствара погрешна слика о успешности у пословању правних лица;
3. Вишеструке исплате за исти производ или услугу - За исти производ који је набављен или услугу која је извршена, врши се плаћање више пута истом или другом добављачу. У овом случају постоје новчани токови које у целости не прате промет роба и услуга, већ само фиктивна документација;
4. Увећане фактуре у спољнотрговинском промету:
 - 1) Увоз: Роба од произвођача у иностранству долази директно до купца у земљи а фактуру испоставља други привредни субјект, најчешће са офшор дестинација, увећану за одређени износ. Најчешће је офшор правно лице власништво правног лица у нашој земљи, која врши увоз или је исти

- оснивач за оба субјекта. Касније, може се десити да се офшор правно лице јавља као инвеститор у нашој земљи, где користи погодности које држава даје страним инвеститорима.
- 2) Извоз: Роба која се извезе у иностранство фактурише се по ценама знатно вишим од тржишних, са намером да се приликом плаћања из иностранства у платни систем убаце средства која су стечена на нелегалан начин.
 - 3) Услуге: По фактурама из иностранства, најчешће испостављеним од стране офшор правних лица, врши се плаћање услуга за које не постоји доказ да су извршене. Веома ризичним се могу сматрати следеће услуге: консултантске услуге, рачуноводствене услуге, услуге истраживања тржишта, маркетиншке услуге, пројектантске услуге, услуге које су нове на тржишту, компјутерске и информатичке услуге;
5. Подизање готовине са рачуна привредног субјекта ради лажног откупа пољопривредних производа и секундарних сировина - Одређена правна лица трансферишу новац по основу фактурисане робе, на рачуне привредних субјеката који су основани са циљем да послују у кратком временском периоду. Новац се са рачуна привредних субјеката подиже по основу откупа пољопривредних производа и секундарних сировина при чему се прави лажна документације, којима се доказује да је откуп извршен. Новац, који је подигнут у сврху откупа, враћа се власницима привредних субјеката који су извршили уплате по основу наведеног промета робе, умањен за провизију;
 6. Евидентирање уплата готовине која нема покриће у продатој роби и извршеним услугама - Нелегално стечена готовина се уплаћује кроз пазаре приређивача игара на срећу, коцкарница, бензинских пумпи, трговца моторним возилима - аутомобилима и слично, а да није продата роба или извршене услуге;
 7. Активности у пословима реекспорта робе - Активности у пословима реекспорта робе (која не улази физички у земљу) где се сумња да не постоји стварни промет робе од испоручиоца до крајњег примаоца. Наведено указује на сумњу да се новац раслојава преко више корисника у разним земљама како би се прикрио извор и даљи ток новчаних средстава;
 8. „Транзитне трансакције“ - Високи новчани износи у међународном платном промету за које се не може уочити оправдана економска сврха тзв. „транзитне трансакције“ које потичу од компаније организатора у иностранству која усмерава новац на домаће правно лице, по основу промета робе и услуга, који се одмах, у кратком року, трансферише, такође по основу промета робе и услуга у корист рачуна осталих привредних субјеката који су лоцирани у бројним страним земљама, често у офшор зонама или земљама које имају тзв. строго чувану банкарску тајну;
 9. Позајмице оснивача - странка без реалне оправданости уплаћује позајмице оснивача; Учестали износи или високи износи који чине претежни део финансирања привредног субјекта;
 10. Зајмови и донације:

- 1) Трансакције које укључују непрофитне организације за које се сумња да нису економски оправдане или које немају везу са активношћу за коју је регистрована та организација;
 - 2) Трансакције преноса средстава са рачуна удружења, одмах након готовинских уплата, на правна лица и субјекте, за која се сумња да су повезана са непрофитним организацијама и да се средства уместо за донацију, користе за даље, условно речено пословне активности, тј. да се преко повезаних лица подижу и ненаменски троше;
11. Отпис производа - Фиктивно увећање расхода кроз отпис, где се као разлози најчешће наводе кало, растур, лом или крађа, што даље за последицу има утају пореза. Приходи од нелегално продате робе која је отписана се касније убацују у легалне токове. Пример: позајмице или улагања у луксузна добра.

12.2.2 ДРУШТВА ЗА РЕВИЗИЈУ И САМОСТАЛНИ РЕВИЗОР

1. Откуп/продаја сопствених удела - Пренос удела у правним лицима се врши без накнаде или је продајна цена уговорена у висини уписаног капитала, а остатак новца се плаћа у готовини, док се преносом удела у правним лицима преноси и нераспоређена добит која је вишеструко већа од основног капитала;
2. Авансна плаћања - странка врши трансакције авансних плаћања или прима авансне уплате, а вероватноћа реализације посла је мала с обзиром на пословну политику странке и објективне околности;
3. Позајмице оснивача за ликвидност привредног друштва - странка често врши готовинске уплате по основу докапитализације привредног друштва или су евидентиране значајне готовинске уплате по основу позајмица/зајма од стране физичких лица;
4. Плаћање услуга:
 - 1) Странка фактурише услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно фактурише услуге нелогично високог износа;
 - 2) Странка плаћа за услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно за услуге плаћа нелогично високе износе;
5. Пословање са пореским рајевима - Плаћање робе или услуга се врши према компанијама са седиштем у пореским рајевима, где даље кретање новца, због закона тих држава није лако испратити, а присутно је несметано располагање новцем;
6. Донације:
 - 1) Књиговодствена документација приказује донације трећих лица на начин да се сумња да су у позадини одређене комерцијалне активности;
 - 2) Књиговодствена документација показује донације у корист трећих лица које се врше на начин да се сумња да су у позадини одређене комерцијалне активности;

7. Плаћања - Књиговодствена документација приказује плаћања инструментима или модалитетима који због својих карактеристика или износа нису у складу са категоријом и статусом, профилем и активношћу субјекта ревизије;
8. Фактуре чија се аутентичност чини сумњивом:
 - 1) Рачуноводствена документација показује издавање фактура у вези са активностима, добрима или услугама за које се не чини да их је извршио, испоручио или пружио субјект ревизије;
 - 2) Књиговодствена документација показује издавање фактура, без битних података, или их сносе трећа лица која су непостојећа, или чија је аутентичност сумњива, без очигледног разлога.
9. Приликом извршене ревизије финансијских извештаја изражено је негативно мишљење од стране друштва за ревизију или самосталног ревизора.

12.2.3. ПОСРЕДНИЦИ У ПРОМЕТУ И ЗАКУПУ НЕПОКРЕТНОСТИ

Типични случајеви у којима некретнине могу да буду злоупотребљене у сврху прања новца:

1. Постоје сазнања да странка има лошу репутацију или да постоји сумња у изворе средстава, односно да у свом пословању користи готовину и алтернативне канале, са циљем избегавања редовних финансијских канала, плаћања пореза и осталих дажбина;
2. Трећа лица: Како би избегли директну умешаност у сам процес прања новца, странке које обично имају сумњиве изворе новца ван финансијског система, купују некретнине на име неког другог – члана породице, ванбрачног партнера или блиског сарадника. У неким случајевима, то друго лице може бити потпуно непознато, неко без криминалне прошлости. Предности куповине некретнина на име другог лица су вишеструке: прљав новац се „дистанцира“ од његовог власника, отежава се одузимање имовине у евентуалном кривичном поступку, итд;
3. Коришћење кредита и зајма - Физичко лице купује непокретност чија средства потичу од закљученог уговора о зајму са физичким или правним лицем за које постоји сумња да стиче новац на нелегалан начин. Давалац зајма постаје власник непокретности, јер се уговором о зајму не дефинише период отплате;
4. Промет испод тржишне вредности:
 - 1) Може да се деси да је купопродајна цена непокретности у уговору нижа од тржишне вредности, а да су се купац и продавац договорили да се део исплати у готовини, да то не приказују у уговору и при томе захтевају брзу формалну радњу закључења уговора, са намером овог неубичајеног начина плаћања. Могуће је да профил купца буде такав да одговара куповини такве некретнине, те стога не изазива сумњу, али готовина која се не приказује у уговору, се плаћа „прљавим новцем“. Уобичајено је да се купац убрзо затим појави као продавац исте непокретности, по знатно вишој (реалној) цени од првобитно уговорене;

- 2) Странке посебно занима куповина више парцела, земљишта, напуштених кућа, пословног простора мање вредности, на неатрактивној локацији. Купопродајна цена се исплаћује у готовини, прљавим новцем. После неког времена, парцеле/земљиште се продају по истој или знатно већој цени, или граде и продају вишеспратни стамбени објекти, некад и повезаним правним лицима;

5. Промет изнад тржишне вредности:

- 1) Куповина некретнине по знатно вишој цени од тржишне да би се легализовао прљав новац или са циљем да се добије највећи могући зајам, (што је већи зајам, то је већи износ новца који ће бити опран на име отплате зајма). Зајам/кредит се затим враћа или једнократном отплатом, или путем више мањих „структурисаних“ трансакција физичим или правним лицима;
- 2) Промет некретнине, по знатно вишој цени, одмах након куповине и то везаних више пута, преко иновативних услуга новчаног пословања;
- 3) Незаконито стечен новац користи се за планирано реновирање, ради повећања вредности непокретности. Трошкови за реновирање непокретности, грађевински материјал и остали трошкови извођачима радова плаћају се у готовини или повезаним трансакцијама. Након тога, непокретност се продаје или даје у закуп по знатно вишој цени од некретнине приближних карактеристика на истој или сличној локацији.

12.2.4. ПРИРЕЂИВАЧИ ПОСЕБНИХ ИГАРА НА СРЕЋУ ПРЕКО СРЕДСТАВА ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

1. Странка отвара или покушава да отвори више евиденционих налога под истим именом користећи исту IP адресу;
2. Странка употребљава уместо адресе и улице број поштанског преградка;
3. Странка припада старосном добу испод 21 године. (Приходи млађих играча најчешће нису довољни за њихово учествовање у играма на срећу преко средстава електронске комуникације);
4. Више странака учестало ефикасно играју „једни против других“ игре на срећу које укључују више оператера (покер игре/чип дампинг);
5. Странка употребљава картице које су издате у другој држави, иако у тој држави не обавља делатност, односно нема ни стално ни привремено пребивалиште у њој;
6. Сва приложена документа која странка предаје за потребе идентификације су нова, односно чини се да су недавно издата;
7. Странка припада старосном добу изнад 70 година. (Недовољна рачуарска писменост за коришћење сајтова преко којих се организују игре на срећу преко средстава електронске комуникације).

12.2.5. ПРИРЕЂИВАЧИ ПОСЕБНИХ ИГАРА НА СРЕЋУ У ИГРАЧНИЦАМА

1. Више странака купују чипове за готов новац (трансакција је на нешто нижи износ од износа који се пријављује по Закону о спречавању прања новца и финансирања

- тероризма), а затим се коцкају са минималним износима. Странке накнадно спајају све своје чипове и једна од њих иде на шалтер да уновчи чипове;
2. Странка предаје за потребе идентификације документа која су недавно издата приликом куповине жетона или замене новчаних средстава;
 3. Странка шаље другу особу да за њу обави трансакцију на благајни;
 4. Странка даје велику напојницу иако није остварила неки већи добитак;
 5. Странка жели заменити новчана средства из једне у другу валуту, али без игре;
 6. Странка која уобичајено игра у једној валути, купује жетоне за друге валуте;
 7. Странка покушава продати (заменити) жетоне који потичу из неке друге играчнице;
 8. Странка с већом количином готовине, тј. знатним средствима, која су испод износа за који је потребно извршити идентификацију, купује жетоне на благајни и то понавља за столовима;
 9. Странка више пута мења добитак за готовину, односно више пута купује или мења жетоне на благајни;
 10. Странка повећано троши у играчници иако није имала добитак те је исто понашање у несразмери са претходним посетама играчници;
 11. Странка односи из играчнице већу количину жетона и замењује их следећи дан, односно за неколико дана.

12.2.6. ПОШТАНСКИ ОПЕРАТОРИ

1. Поштанска упутница:
 - 1) Учестало слање новца на подручје које представља географски ризик (нпр. погранични део, близина прихватног центра за мигранте, итд.);
 - 2) Слање већег износа новца за који је пријављен фиктивни разлог за слање новца, за који је очигледно да није реалан и да није у складу са износом који се шаље (на пример корисник услуге наводи да шаље новац за регистрацију возила, школарину и слично, док је износ који шаље далеко већи од износа потребног за означене намене);
 - 3) Учестали пријем новца путем међународне упутнице са подручја које представља подручје са појачаним географским ризиком;
2. Поштанске пошиљке са означеном вредности:
 - 1) Власник пошиљке не предаје пошиљку са означеном вредности, већ друго лице, у његово име шаље пошиљку користећи своје адресне податке;
 - 2) Пошиљалац је лице које избегава контакт са поштанским оператором и „комуницира“ искључиво преко овлашћеног трећег лица.

12.2.7. ЈАВНИ БЕЛЕЖНИЦИ

1. Куповина или продаја непокретности испод или изнад процењене тржишне вредности, нарочито у случајевима када се дозвола за упис права својине у регистру катастра непокретности даје пре исплате купопродајне цене;
2. Случајеви у којима се функционер појављује као лице које учествује у промету непокретности, било као продавац или купац, и то у значајним износима, у готовини, где постоји сумња у порекло средстава;

3. Депозитарни послови, нарочито уколико долазе или су повезани са секторима високог ризика или долазе/повезани су са земљама високог ризика и депонују значајан износ средстава;
4. Када у кратком временском року, без евидентног разлога, долази до учестале промене власника непокретности;
5. Некретнина се не купује за номиналног власника, већ за треће лице.

12.2.8. АДВОКАТИ

1. Странке траже савете о регистрацији и желе да „усложне“ власничку структуру како би прикриле коначног оснивача или странке које желе оснивање привредног субјекта, а да њихово власништво остане прикривено;
2. Странке код којих постоји сумња да су само формални власници компанија и где је очигледно да одлуке не доносе самостално;
3. Странка исказује занимање да се адвокат који га заступа именује као стварни власник компаније;
4. Странка коју адвокат заступа у кривичном поступку исказује занимање или тражи од адвоката да за њега региструје привредни субјекат.

12.2.9. ПРУЖАОЦИ УСЛУГА ПОВЕЗАНИХ СА ДИГИТАЛНОМ ИМОВИНОМ (ПУДИ)

1. Корисник дигиталне имовине иницира пренос дигиталне имовине (у даљем тексту: ДИ) ка једном или више ПУДИ, који послују у другој држави, при чему, та држава не може да се доведе у везу са животом или пословањем корисника ДИ, или у тој држави није успостављен систем за спречавање прања новца и финансирања тероризма у складу са међународним стандардима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, нарочито у области која се односи на дигиталну имовину и обавезе пружалаца услуга повезаних са дигиталном имовином (нпр. прописима те стране државе не захтева се утврђивање идентитета корисника ДИ у складу са међународним стандардима (ФАТФ Препорукама), нити праћење његовог пословања), или прописима те стране државе нису уређени пословање с дигиталном имовином и лиценцирање или регистрација пружалаца услуга повезаних са дигиталном имовином или није успостављен надзор над пружаоцима тих услуга, или тај ПУДИ није лиценциран или регистрован за пружање услуга повезаних са дигиталном имовином, него је регистрован само у регистру привредних субјеката или је регистрован за обављање неке друге делатности (иако у тој држави постоје прописи којима се уређује пословање са дигиталном имовином и лиценцирање или регистрација пружалаца услуга повезаних са дигиталном имовином);
2. Уплата високог износа новчаних средстава у замену за ДИ на почетку пословне сарадње са ПУДИ, након чега корисник ДИ одмах истог, или следећег дана почиње да тргује укупним износом или великим делом купљене ДИ или продаје целокупну ДИ за новчана средства, што може указати на покушај сакривања порекла иницијалних новчаних средстава. Треба обратити пажњу и на неколико мањих трансакција у краћем временском периоду (акумулација средстава), након чега се целокупна ДИ преноси на другу адресу ДИ или продаје за новчана средства;

3. Корисник ДИ реализује неколико трансакција са ДИ велике вредности употребом новоотвореног платног рачуна или претходно неактивног платног рачуна. Сама околност да се новоотворени платни рачун користи за извршење трансакција са ДИ не мора нужно бити сумњива, јер је могуће да је корисник ДИ тек почео да тргује ДИ, а да до тада није имао рачун у банци, посебно када је реч о млађој популацији (на пример студентима). Међутим, околност да студент обавља трансакције са ДИ велике вредности преко новоотвореног платног рачуна представља разлог за сумњу да тај корисник ДИ не обавља трансакције са ДИ у своје име и за свој рачун. Исто се односи и на рачун који је неко време био неактиван, јер је могуће да корисник ДИ има рачун у банци који неко време није користио (нпр. на који му је уплаћивана студентска стипендија пре неколико година), а да у међувремену није обављао платне трансакције преко рачуна, те да је тек након што се појавила потреба да обавља трансакције са ДИ одлучио да активира тај рачун, што само по себи не мора да буде сумњиво, али у комбинацији с неком другом околношћу (нпр. корисник ДИ је незапослен или је и даље студент) може да изазове сумњу;
4. Корисник ДИ одмах по успостављању пословне сарадње с ПУДИ замењује ДИ за неколико различитих врста ДИ, што проузрокује велике трошкове, а нема логично пословно објашњење, као што је нпр. диверзификација портфолија;
5. ДИ која се користи за извршење трансакције са ДИ повезана је са познатим случајем крађе, хаковања, преваре или другог кривичног дела или се ДИ преноси са или на адресу ДИ која је сумњива (нпр. повезана је са *darknet*-ом, миксером или протоколом за миксовање, сумњивим веб сајтовима, злонамерним софтверима и сл.);
6. Замена ДИ за готов новац уз потенцијални губитак (нпр. у тренутку у којем вредност ДИ значајно варира или у којем таква трансакција нема друго логично пословно објашњење). Наведена трансакција може за разлог да има покушај сакривања порекла ДИ која се замењује;
7. Неколико корисника ДИ успоставља пословну сарадњу са ПУДИ током кратког временског периода користећи исте адресе дигиталне имовине, бројеве телефона, имејл адресе или друге идентификационе податке;
8. Корисник ДИ предузима низ компликованих трансакција са ДИ, које обухватају истовремене преносе ДИ на неколико адреса ДИ или исплате новчаних средстава на неколико платних рачуна. Посебну пажњу треба обратити ако ДИ или новчана средства пролазе преко неколико адреса ДИ, односно неколико платних рачуна пре него што се пребаце на адресу ДИ, односно платни рачун корисника;
9. Корисник инсистира да изврши трансакцију са ДИ која омогућава и/или олакшава прикривање идентитета странке (анонимна ДИ).

ПУДИ нарочито треба да посвете пажњу утврђивању порекла имовине која јесте или ће бити предмет пословног односа, као и која је предмет трансакције са ДИ, будући да се неретко дешава да се за вршење трансакција са ДИ користи ДИ која је прибављена путем хаковања или помоћу злонамерног софтвера (*Ransomware*) или на други незаконит начин. Најчешће ће се ПУДИ користити за замену овакве ДИ за новчана средства, али треба обратити пажњу и при пружању других услуга повезаних са ДИ.

13. ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗМА

Финансирање тероризма разликује се од прања новца, између осталог, по томе што пре свега има за циљ прикривање сврхе за коју ће се средства користити, а не толико прикривање незаконитог порекла новца, што је приоритет код прања новца. Важно је напоменути да се финансирање тероризма често врши легално стеченим средствима, као и да се финансирање тероризма не односи само на новац, већ да се оно може вршити било којим материјалним средствима или пружањем услуга. Међутим, у оба случаја користе се сличне методе како би се пребацила и прикрила средства. Стога се радње и мере познавања и праћења странке у случају управљања ризиком од прања новца односе и на ризик од финансирања тероризма, укључујући и извештавање о сумњивим активностима. За разлику од прања новца где нелегалне активности могу укључити високе износе готовинских и безготовинских трансакција, финансирање тероризма може укључивати ниже износе.

Тероризам, као и његово финансирање, представља феномен где скуп наизглед уобичајених активности у збиру може дати индикативну ситуацију. Због тога је веома битно да обвезници, нарочито привредни субјекти који потпадају под више типова обвезника, а при томе могу да врше послове и за друге обвезнике, не третирају трансакције само према засебним индикаторима прописаним за конкретну категорију обвезника, већ да сагледају свеобухватну ситуацију. На пример, мењачница која је заступник једне платне институције при вршењу брзог преноса новца, а друге платне институције у вези трансакција платног промета, може да има обавезу пријаве сумњивих активности само у вези мењачких послова, односно да, иако спроводи идентификацију и прикупљање документације у вези странке, радње и мере познавања и праћења странке препусти наведеним платним институцијама. У случају када неко лице – странка, прими средства из иностранства путем новчане дознаке, изврши замену тих средстава у другу валуту, а затим уплати та средства на рачун неког привредног субјекта, одвојено гледано имамо три ситуације које лица која раде на пословима СПН/ФТ код ова три обвезника не могу обједињено да сагледају. Међутим, запослено лице у мењачници које обрађује све три трансакције може много лакше и одмах да уочи да су средства послата од стране потенцијално ризичног лица из стране државе и уплаћена на рачун организације цивилног друштва које се налази у географски високоризичном делу Републике Србије за финансирање тероризма према Националној процени ризика, као и да је мењачки посао у ствари извршило физичко лице које поступа према инструкцијама другог лица. Комплетну активност би запослено лице које има контакт са странком требало да пријави овлашћеном лицу мењачнице, иако се не ради само о мењачким пословима.

Узевши у обзир да је износ средстава за финансирање тероризма често низак, односно да лако може „проћи испод радара“, познавање странке је од кључног значаја за препознавање сумњивих активности. Изглед, понашање, изражавање и сл. чешће може да укаже на сумњу него финансијска активност. Због тога је од изузетног значаја обука запослених који имају директан контакт са странком. Публикација „Превенција радикализације и тероризма“ коју је МУП, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији, израдио представља значајан образовни материјал који садржи објашњења о ризицима од радикализације, њеним фазама и показатељима, као и о основним обележјима и симболима екстремистичких и терористичких организација (<https://www.osce.org/files/f/documents/d/b/447076.pdf>).

У циљу адекватног управљања ризиком од финансирања тероризма, обвезници могу да користе и претраге интернета, врше анализу јавно доступних информација (нарочито друштвених мрежа и веб форума) и врше увид у комерцијалне базе података. Посебну пажњу треба обратити у случајевима када клијенти/странке, поред радикалног

материјала, пропагирају и рекламирају прикупљање донација путем *crowdfunding-a*, страних институција електронског новца и дигиталне имовине (укључујући и *non-fungible token-e* који су препознати као извор финансирања тзв. Исламске Државе), или упућују на Darknet.

Потребно је имати у виду да је УСПН развила Претраживач⁶ који се односи на листе лица према којима се примењују санкције Уједињених нација, као и на лица која су означена у складу са Решењем Владе Републике Србије због повезаности са тероризмом (тј. на „означена лица“). Претраживач омогућава свим физичким лицима, као и запосленима код привредних субјекта да брзо и једноставно провере да ли имају контакте, односно пословну сарадњу са поменутом категоријом лица, а у циљу благовремене примене радњи и мера прописаних Законом о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење. Претраживач представља алтернативно решење за обвезнике који нису (или не налазе финансијски исплативо) аутоматизовали систем за утврђивање да ли је странка означено лице.

Обвезници у циљу адекватног управљања ризиком од финансирања тероризма могу да користе и претраге интернета, врше анализу јавно доступних информација и врше увид у комерцијалне база података.

Прикупљање финансијских средстава која за циљ имају подршку терористичким активностима се углавном врши на прикривен начин злоупотребљавајући легалне методе и формалне институције.

Анализом типологија⁷ уочено је да су формални сектори који су најризичнији за финансирање тероризма пружаоци платних услуга новчаних дознака и овлашћени мењачи, с обзиром да регулатива не захтева обавезну идентификацију клијената код преноса новчаних средстава у вредности мањој од 1.000 евра у динарској противвредности ако пословни однос није успостављен, односно у вредности мањој од 5.000 евра у динарској противвредности код мењачких послова. Пракса је показала да су наведени сектори и најчешће злоупотребљавани када су формални канали за трансфер средстава коришћени.

Банке би требало да обрате пажњу у следећим случајевима:

- ако су трансакције повезане са државама у којима се одвијају интензивне терористичке активности (у даљем тексту ризична подручја);
- ако пружају производе и услуге (нарочито кеш кредите) страним држављанима који су пореклом из ризичних подручја, а који поседују документа Републике Србије издата на основу привременог боравка;
- ако се трансакције новчане дознаке у мањим износима врше по налогу разних физичких лица из иностранства у корист истог физичког лица резидента или нерезидента у Републици Србији, посебно ако се сумња у истинитост наведене сврхе трансакције (нпр. помоћ породици, издржавање лица и сл.);
- непотпуни детаљи у вези са налогом за извршење трансакција у корист НПО (невладине организације, задужбине, удружења, фонда, верске организације и др.) или у корист физичких лица повезаних са наведеном организацијом;

⁶ Претраживачу означених лица се може приступити путем линка <http://www.unsearch.apml.gov.rs/>.

⁷ Извор: Типологије финансирања тероризма у Републици Србији, 2019.

- евидентирано је више неуобичајених трансакција НПО – приливи који нису у складу са очекиваним обимом пословне активности клијента;
- трансакције правног лица су неуобичајено високе у односу на податке о приходима и имовини тог лица из финансијских извештаја или у односу на број запослених;
- трансакције клијента указују на тзв. crowdfunding, а не постоје подаци о томе да ли клијент прикупља средства на законит начин и да ли их користи за наведену сврху.

Мењачи би требало да обрате пажњу у следећим случајевима:

- врше мењачке послове у вредностима испод минимума прописаних Законом о СПН/ФТ;
- ако у оквиру своје делатности обављају и откуп и продају злата, односно накита, те праћењем понашања странке током укупног контакта уоче сумњиво понашање.

Даваоци финансијског лизинга би требало да обрате пажњу у следећим случајевима:

- тражени предмет лизинга није оправдан у смислу намене предмета лизинга и у односу на пословну активност, тј. постоји диспропорција између инвестиције и врсте посла примаоца (нпр. куповина тешких теретних возила од стране привредних друштава или друштава које се не баве том делатношћу);
- закључује се уговор о финансијском лизингу са новооснованим привредним субјектима о чијем пословању постоји веома мало или нимало података.

Друштва за осигурање би требало да обрате пажњу у следећим случајевима:

- исплата полисе се врши у корист трећег лица за које постоји сумња да је у вези са терористима или терористичким организацијама или чији је рачун отворен у ризичном подручју;
- клијент уплаћује велике износе премија осигурања, нпр. правно лице уплаћује премију животног осигурања за своје запослене, а власничка структура указује на повезаност са ризичним подручјима;
- производ осигурања омогућава превремену исплату или повраћај средстава, као и исплату надокнаде штете;
- клијент полаже средства на више рачуна - полиса (личних или за која је овлашћен) и даје налог за пренос тих средстава у корист истог лица у иностранству по основу донација, помоћи и сл.;
- клијент је удружење чија сврха, односно циљ оснивања није транспарентна или потпуна јасна.

Треба напоменути да је и нефинансијски сектор изложен одређеном степену ризика од злоупотребе терориста.

Јавни бележници би требало да обрате пажњу у случајевима када:

- лице продаје више непокретности у краћем временском периоду;
- даје овлашћење трећем лицу да изврши продају или издавање више непокретности;
- лице продаје непокретност испод тржишне цене;

- лица из ризичних подручја која поседују документа Републике Србије добијена на основу привременог боравка купују покретне ствари и непокретности или дају овлашћења за куповину домаћим лицима.

Наведено се делом односи и на **посреднике у промету и закупу непокретности и адвокате**.

Рачуновође би требало да обрате пажњу у случајевима када:

- су њихови клијенти НПО које средстава троше на начин који није у складу са њиховим статутарним циљевима;
- преумеравање средстава из легитимног пословања, односно одлив средстава није у сразмери са нормалном пословном активношћу;
- уоче трансакције са лицима из ризичних подручја, а посебно где не постоји лична или пословна веза и где нема економске оправданости тих трансакција.

Пружаоци услуга повезаних с дигиталном имовином би, између осталог када се процењује ризик од финансирања тероризма, требало да обрате пажњу у случајевима када:

1. Постоји сумња да се виртуелне валуте користе за плаћање роба и услуга на Darknet-у;
2. Постоји сумња да се користе уцењивачки софтвери – Ransomware (злонамерни софтвер који заробљава податке и тражи плаћање како би подаци били ослобођени; обично се убацује у систем преко *phishing* имејла или инфицирањем веб-сајта и искоришћава постојећу рањивост система);
3. Постоји сумња да се виртуелне валуте користе за изнуђивање – Blackmail и Sextortion (облик принуде коришћењем претње откривањем или објављивањем суштински истинитих или лажних информација о особи или особама, уколико се не испуне одређени захтеви. Углавном се од жртве захтева новчана надокнада како би се информација уништила. То је углавном штетна и компромитујућа информација и може се открити члановима породице или сарадницима, пре него широј јавности);
4. Постоји сумња да се неовлашћено приступа дигиталним новчаницима клијената, хаковање регистрованих налога и сличне рачунарске преваре;
5. Постоји сумња у злоупотребу пословања и прављење Понцијеве шеме (превара о инвестирању која обећава високе стопе приноса, уз низак ризик за инвеститоре. Ова превара доноси приносе за ране инвеститоре тако што стиче нове инвеститоре).

14. ФИНАНСИРАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Када се ради о финансирању ширења оружја за масовно уништење циљ је да се кроз анализу ризика, која претходи пријави SAR, уважавају и ризици за финансирање ширења оружја за масовно уништење. Обвезник пре свега кроз пријаву сумње у ПН/ФТ цени и ризике који се односе на пролиферацију, и како и међународна пракса каже кроз пријаву сумње у ПН/ФТ може доћи до даљег откривања евентуалног финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Специфичне препоруке у овом делу имају пре свега циљ да укажу обвезницима на околности на које је потребно обратити појачану пажњу и размотрити у току анализе околности за ПН/ФТ.

Пре свега обвезници треба да утврде географски ризик земље, да ли трансакције странке потичу из земаља које су под санкцијама и које забрињавају са аспекта финансирања ширења оружја за масовно уништење. Такође, да ли обвезник врши трансакцију или успоставља пословни однос са странком која долази из земље која не примењује или недовољно примењује међународне стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Када је реч о процени ризика странке обвезницима се скреће пажња и на могућност укључености странке у ланац снабдевања опремом и осталим производима који могу указати да се ради о оружју за масовно уништење, купопродаји робе, поготово робе двоструке намене (мирнодопске и војне) која се може подвести за намену за оружје за масовно уништење или војне намене, као и пажња везана за војно-истраживачке активности, а поготово, ако та веза постоји са високо ризичним земљама (јурисдикцијама) које се баве производњом или прометом оружја за масовно уништење. Код процене ризика производа и услуга, потребно је водити рачуна о ризику трансакција разних услуга (заступања, провизије, атести, пројектна документација, пројектно финансирање итд).

Обвезници би требало да обратe пажњу на:

1. Листиране ентитете који могу за своје активности да користе нелистиране привредне субјекте; неопходно је надгледање и тих привредних субјеката применом специфичних метода и индикатора како би се идентификовало потенцијално финансирање ширења оружја за масовно уништење;
2. Трансакције у међународном платном промету, нарочито уколико су укључене офшор дестинације;
3. Пословање са државама које се граниче или су у добрим политичким односима с државама које су под директним санкцијама када је оружје за масовно уништење у питању, као и државама које су од стране кредибилних институција оцењене да имају неадекватне системе спречавања прања новца/финансирања тероризма;
4. Извозне послове, посебно послови реекспорта (нарочито када је у питању роба двоструке намене, морају бити предмет посебне пажње приликом провере рачуна и трансакција у погледу могућег финансирања ширења оружја за масовно уништење);
5. Странке које обављају специфичне делатности, као што су превозници у међународном транспорту и шпедитери. Провера трансакција треба да укаже на неубичајене активности у погледу вредности плаћања, обима плаћања, података о налогодавцу и кориснику и др.

Препоруке су усвојене као резултат рада Стручног тима за њихово унапређење, са циљем да олакшају обвезницима примену важеће регулативе из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, са посебним акцентом на откривање, спречавање, односно пријављивање сумњивих активности.



в.д. директора

Жељко Радовановић

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Закон о СПН/ФТ – Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма

КХОВ – Комисија за хартије од вредности

НБС – Народна банка Србије

НПР – Национална процена ризика

ПН – Прање новца

SAR – (Suspicious Activity Report) – Извештај о сумњивој активности

STR – (Suspicious Transaction Report) – Извештај о сумњивој трансакцији

СПН/ФТ – Спречавање прања новца/финансирање тероризма

УСПН – Управа за спречавање прања новца

ФАТФ – Радна група за финансијску акцију (*Financial Action Task Force*)

ФТ – Финансирање тероризма

ДИ - Виртуелна (дигитална) имовина

ПУДИ - Пружалац услуга повезаних с виртуелном (дигиталном) имовином